

FÜCCETLEN SZEMLE

II. évfolyam.

Szerkeszti: DÉNES BÉLA

1934. november

Cikkek, szépróza:

Michael Gold: Az anyám

Murányi-Kovács Endre: Könyvek közt.

Somló Hedvig: Lao-Tse fordítások

Remenyik Zsigmond: Költő és valóság. Önkritika

Hajnal Gábor: Versek

Sáfár András:

Radnóti Miklós: Jegyzetek a formáról s a világszemléletről

Körmendi Zoltán: Zrinkó. Novella

F. Péter Pál: Két magyar marxista könyv

Görög Imre: Magyar tervgazdaság

Szemle:

Arion, Erdődi József, f. a., Hamvas Béla, Herczeg István,
Körmendi Zoltán, S. G., S. Kovács F., Strausz Pál, Thurzó
Gábor, Zemplényi Klára

Színház:

Dénes Béla, László István

Zene:

Kuti Sándor, Figaro

Film:

Valér Erik.

Egy szám ára: 40 fillér

II. évfolyam 8. (18.) szám.

Felelős szerkesztő és kiadó:

DÉNES BÉLA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

V., Balaton u. 2.

Tel.: 10-3-80. — Postatak.sz.: 51202.

Fogadóóra: szombaton 5—6 óraker.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Kapható könyvkereskedésekben, a pályaudvarok s szállodák Ibusz pavillonjaiban.

Vidéki terjesztő: Central, országos hírlap- és könyvterjesztő vállalat, Nagymező-utca 68.

Csehszlovákiai terjesztő: Novitas, Bratislava, Dlhá u. 15.

Romániai terjesztő: Polyglott, Cluj. Str. Matia 1. — Engedélyezve 1779/934 sz. alatt.

Palesztinában: Magyar könyvkereskedés, Tel-Aviv. Prachov Allenby 116.

Délamerikában: Agencia Internacional de Diarios. Alejandro Barna. Buenos-Aires.

Egyes szám ára 40 fillér, vagy a belföldi ár kétszeresének megfelelő összeg.

TÖRÖK A.

ÉS TÁRSA
BANKHAZ R.T.

BUDAPEST, IV., SZERVITA-TÉR 3.

a m. kir. osztálysorsjáték főárusítói.

Kísérlelje meg szerencséjét és vásároljon
osztálysorsjegyet TÖRÖKNÉL.

Elérhető legnagyobb nyeremény

500,000

pengő

NYEREMÉNYHUZÁS

november 21-én kezdődik

RÓZSAVÖLGYI

„MARKAS KÖNYVEK“

sorozatában

megjelentek:

Hoellriegel: Szent Ilona. P 4.80

Dubarry titkos emlékiratai: P 4.80

Stefan Zweig: Erasmus P 4.80

Lamb: Dzsingisz Khán P 5.40

Legközelebb megjelenik:

Stefan Zweig: Stuart Mária.

Irta: MICHAEL GOLD

Anyám sohasem szokta meg a cipőt. Magyarországi szülőfalujában csak ritkán volt cipő a lábán és nem tudta belátni, hogy miért kell Amerikában cipőben járni.

— Hát van az ember kezén cipő? — szokta kérdezni. — Hogy dolgozhat az ember cipőben? A cipő csak pompázásra való.

Ezért, amikor csak tehetette, mezítláb járt. Ez nagyon bosszantotta apámat azokban az időkben, amikor rátarti volt. Cipő nélkül járni számára a szegénység bevallását jelentette a világ előtt. Anyám azonban nem ismerte ezt a hamis büszkeséget s még az utcára is lement mezítláb.

Egyszer apám egy briliánsgyűrűt vett neki részletekre. Ez apám egyik heroikus korszakában történt; hetenkint meglehetősen sokat keresett s a mester előmunkási állással hitegette.

Szombat este volt s munkástársaival sörözött. Izgatottan és ünnepélyesen jött haza. Drámai mozdulatokkal s egy szemfényvesztő hókusz-pókuszával vette ki a gyűrűt mellényzsebéből és húzta föl anyám ujjára.

— Végre, Katie, — mondotta s nagy ünnepélyességgel megcsókolta. — Végre van briliánsgyűrűd! Végre megírhatod haza, hogy Amerikában briliánsokban jársz.

— Pah! — válaszolta anyám bosszúsan és féltetőlta apámat. A gyűrűt leszakította ujjáról, mintha égetné. — Milyen butaság!

— Butaság! — kiáltotta apám megbotránkozva. — Mi! Butaság briliánsot hordani?

— Igen, — mondta nyakas anyám.

— Mindenki visel briliáns! — mondta apám. — Mindenki, aki csak egy kicsikét büszke.

— Hát csak büszkélkedjenek mások! Én egy igavonó állat vagyok, — mondta anyám.

Apám felindultan kiköpött és elődalgott, hogy valami intelligens férfilény után nézzem.

A gyűrű a családban maradt. Ez volt egyetlen mozgó tőkénk. Tekintélyes számú törülközők és lepedők alatt rejtőzött a szekrényben. Szükség idején zálogháza vándorolt, hogy a házbéruinkról s az ennivalónkról gondoskodjék. Nagyon sok East-Side-i

esalád csak azért törte magát ékszerek után. A pénz eltűnik, az ékszer megmarad. Ez volt East-Side primitív hitelrendszere.

Anyám szerette magát igavonó állatnak nevezni. Büszke volt arra, hogy tud keményen dolgozni. Nem akart briliánsgyűrűt, luxusruhát, semmiféle cifraságot. Erős valóságérzéke volt és tudta, hogy azon, aki szegény, csak a saját ereje segíthet. Apám azonban romantikus volt s vidám, gondtalan jövőről ábrándozgott.

Ó, én egyszerű, esodálatos, kicsike East-Side-i anyám! Hogy is tudnám valaha ezt a feketehajú, csillogószemű, kicsike asszonyt elfelejteni, aki egész nap mezítláb ide-oda tapogott, Erzsébetkorabeli jiddis nyelven káromkodott, lenézett szavakat használt, amiket „hölgyek” nem használnak, nekünk pofonokat adott, megvert bennünket, a szomszédasszonyokkal veszekedett, szomszédainak segített, dolgosan, kora reggeltől éjfélig, a bérkaszánya létért való harcában. Lopott és gyilkolt volna érettünk. A vonat elé fektüdt volna, ha ez ezhíthet rajtunk. A farkasok heves és fájdalmas szeretetével szeretett bennünket, de szakadatlanul úgy korholt valamennyiünket, mint egy szarka.

Kemény volt az élete. Tízéves korától kezdve nem ismert mást, csak a munkát. Akkor halt meg az apja és a népes családban ő volt a legidősebb. Eleinte egy pékműhelyben dolgozott, azután pedig férfimunkát vállalt egy parasztagazdaságban.

Amikor tizennyolc éves lett, rokonai összegyűjtöttek 75 forintot és a család utolsó reményeként kiküldték Amerikába, hogy dolgozzon és pénzt küldjön testvéreinek.

Az utazás az Óceánon mély benyomást tett rá. Tizenhét kínos napot töltött a piszkos fedélközön s nem evett mást, csak heringet és krumplit, mivel a hajón nem volt kóser koszt.

Az első éjszakát Amerikában egy, a bevándorlók számára szolgáló túlszűfolt pince-szálló padlóján töltötte, vad, nyugtalanító összevisszaság közepette. „Néger-ház” volt a pince neve.

Másnap egy rokonát kereste föl. Ez az egyik East-Side-i étteremben szerzett neki állást; öt dollár havi bérért és kosztért. A

büdös zsíros konyhában zsákrongyon aludt. A munkaidő reggel öttől éjfélig tartott.

Egy év alatt megtakarított annyi pénzt, hogy legidősebb bátyja részére hájójegyet küldhetett.

— Igen, én Amerikában mindenféle-képp szórakoztam — szokta mondani ádáz mosollyal, ha nekünk erről az időkről mesélt. — Igen, ebben az első étteremben nagy mulatságban voltam a kannákkal és faze-kakkal.

— Tiszta szerencse, hogy életben maradtam. Amerika jó ország, de nem a szegé-nyeknek. Ha a Messiás Amerikába jön, hát akkor szép automobilon, pár tucat szolgál-val jöjjön. Ha csak gyalog érkezik, az em-berék azt fogják hinni, hogy ő is szegény bevándorló. Akkor aztán elmehet tányéro-kat mosogatni valamelyik étterembe.

Apám és anyám régi zsidó szokás szer-rint kötöttek házasságot; azt jelenti ez, hogy hivatásos házasságközvetítő hozta őket össze, aki szolgáltatáért províziót szá-mított fel magának. Ez a módszer semmi-vel sem rosszabb a többi módszereknél. Szüleim olyan szenvedelemmel szerettek egymásba, amely mélyebb volt minden romantikus szerelemnél; meg vagyok győ-ződde, hogy apám a halálba ment volna anyámért. Anyám azonban sok fejfájást is okozott apámnak s ezt apám többször meg is mondta neki nyíltan.

Anyám mindenbe beleavatkozott. Mindenkit „javítani” próbált s mindenkivel ve-szekedett, mert „rosszak” az emberek. Sose csinált titkot a véleményéből. Mindig vilá-gosan megmondta, hogy kinek mi a köte-lessége. Állandóan komplikált morális vitá-ba volt keveredve s apámnak ezekre a rész-letekre figyelni kellett.

Azután mindig talált embereket, akik szükségét szenvedtek és a segítségére voltak utalva. Napokon, heteken, hónapokon ke-resztül segített rajtuk pénzzel, élelmiszere-rel, tanácsokkal, a keze munkájával.

Makaes szülések alkalmával bábaasz-zony, betegágynál ápolónő, családi viszá-lyok viharaiiban békéltető volt.

Tudta, hogy égési sebekre miként kell kataplasmát készíteni s hogy a hüléseket hogyan kúrálják petróleummal. Ismerte a különböző füvek s egyéb paraszti gyógysze-rek természetét. Nagyszerű szakácsnő és kenyérsütő volt s a szomszédasszonyait mind beavatta ezekbe a titkokba.

Ha valamelyik asszony megbetegedett, kétségbeesett ura anyámhoz fordult; s ek-kor hétszámra naponta kétszer átment hoz-zájuk, megfőzte az ebédet, felmosta a pad-

lót, tisztába tette a gyerekeket, tréfált, tracesolt, szapult, pazarolta erejét és jósa-gát idegen, sőtét lakásokban.

Felháborodott volna, ha az ilyen szol-gálatokért fizetséget ajánlanak fel neki. Az ilyesmit az ember egész egyszerűen tartozik megtenni szomszédjának.

Egyszer egy asszony megbolondult az uccánkban. Cigarettafényű ura a két gyer-mekével együtt elhagyta. Az asszony roha-mokat kapott, éjjel nem tudott aludni. Meg-kerkte anyámat, hogy aludjon nála, mert fél, hogy valamelyik rohamában megöli a gyer-mekeit.

Anyám egy álló hónapig minden éjsza-ka nála aludt.

Mily gyakran láttam anyámat család-okon segíteni, akiket kilakoltattak, mert a házbért nem tudták fizetni. Öreg nagyken-dőjébe burkolódzott és elment házról-házra koldulni. A bronchitisétől fojtogatva von-szolta magát száz bérkaszárnya meredek lépcsőjén föl-le, minden egyes ajtó előtt újabb szenvedéllyel mesélve el a szomorú történetet, pár pennyért könyörögve.

Ez azonban régi szokás az East-Siden. Valahányszor egy családot kilakoltatnak, a szomszédasszonyok kendőikbe burkolódnak és koldulnak ajtóról ajtóra.

Szegény apámnak, akinek a saját gondoljaival épp elég baja volt, még ezeknek a tragédiáknak a rettenetes részleteit is meg kellett hallgatnia. Anyám értett sok olyan rossz ember felfedezéséhez, akikkel azután veszekednie kellett! Nem esoda, hogy apám sörözött. Nem esoda, hogy fejét a két te-nyerébe hajtotta és nyögte:

— Hallgass, már fáj a fejem, nem tu-dom tovább hallgatni.

— Nem a fejed, hanem az egoizmusod fáj, — vágott vissza anyám.

— Amerikában kell, hogy egoista le-gyen az ember, — mondta apám. — Itt ez a jelszó: mindenki, mindenki ellen. Te azonban elhanyagolod a saját családodat, hogy minden jött-menten segíts.

— Pfuj, micsoda hazugság, — repliká-zott anyám. — Mikor hanyagoltam el a gyermekeimet?

— De az Istenért — mondta apám — hát nincs magunknak elég bajunk. Olyan vagy, mint egy nyavalyatörős. Nem elég, hogy beteg vagy, még ficánkolsz, hogy a lábaid is eltörjön.

— Na, el tudok viselni egy eltört lábat, — mondta anyám. Mit jelent egy láb, ami-kor annyi sok nyomorúság van a világon?

(Részlet M. Gold: Zsidók, ha nincs pénzük c. regényéből.)

MURÁNYI-KOVÁCS ENDRE: KÖNYVEK KÖZÖTT

Nagy író kis írásairól.

„A művészet lényege csak annyi, hogy felemelje az embert a köznapi élete fölé és távoli egék felé, ahonnan lezuhan.” Vajjon hogy valósíthatja meg, hogyan demonstrálhatja ezt a „lényegét” az a műalkotás, amely félig szépirodalmi, félig újságírói produktum? (Mert ez a tárcsa; a tárcanovella.) Vajjon, hogyan röpítheti az embert köznapi élete fölé az az írás, amelynek — egy politikai tudósítás és egy rablógylökosság tanuinak vallomása közé ékelve — épp e közelségek miatt nem lehetséges idegen világba szárnyalnia, hisz senki sem követné?! Mert a tárcanovella... fellapozom gyorsan *Benedek Marcell irodalmi lexikonját* s onnan írom ki: „*Tárcanovella*. A napilapokban megjelenő rövid elbeszélés, amely szűkreszabott terjedelménél fogva ritkán nevezhető igazi novellának. Odavetett, apró epizód, vagy jellemkép...”

E fejezet kezdő mondata *Szomorú Dezsőé*. És most heves és biztos „igen”-nel felelve fenti kétségeimre, bizonyítékként *Szomorú Dezső* munkásságának egy kicsiny töredékére mutatok.

Nem paradoxonok iránti szeretet volt az oka annak, hogy mikor e hasábokon a magyar írók közül elsősorban és elsőnek *Szomorú Dezsőről*, a nagy íróról kívántam beszélni, utolsó éve munkásságának csak kicsiny — az újságtárcákban megjelent — töredékéről kezdtem írni. De sajnos csak ezek juthatnak el a közönséghez, akit a halhatatlan *Levelek egy barátnőmhöz* írójának új műveivel, úgy látom, egy kiadó sem hajlandó megajándékozni.

Mielőtt az íráshoz fogtam, újra átlapoztam *Szomorú Dezső* tárcáit. S bár egyáltalán nem vagyok híve az irodalmi skatulyázásnak, különösen nem oly kiválóan nagy művészt tekintve, mint *Szomorú Dezső*, mégis rendezgetni kezdtem a lapokat, egy-egy csoportba kísérve osztani az egy tárgykörből valókat. Mondhatom: nehéz és végül eredménytelen munka volt. Olyannyira sokszínűek és sokrétűek ezek a tárcák, hogy ha komoly filológusként akarnék róluk írni, majd mindegyiket külön kellene felemlítenem. Mert ha egynéhányukban azonos alakokkal is találkozunk, ezek mindig egészen más problémák előtt, egészen más helyzetben, relációban jelennek meg. S ha néhány tárcában hasonló helyzetek, történetek, gondolatok, cselekmények vetőd-

nek is elénk: olyannyira más és más emberek alakján és lelkén keresztül történik ez, hogy a filológus nyugtalanul gondol arra: minden címkézés hiábavaló.

Mert holt történelmi képeket jelenít meg ezekben a tárcákban az író, mint például Gaston Doumergue oroszországi útját, hol meg Balsac, ifj. Dumas, Liszt alakját ugratja elénk anekdótázó közvetlenséggel. Platói dialogusokban mutatja be Madame Bovary vagy Poe Edgar igazi arcát és ugyanúgy egy fiatal zenészt. Vita közben születik meg egy fiatal festő vagy egy komoly bankár véleménye a művészetről. A következő tárcában racionális tisztánlátással mutat rá az író egy világpolitikai jelenségre, hogy egy hét mulva szeretettel és érzéssel egyik régi emléktét elevenítse fel. (Ilyen ragyogó emlék az az est, amikor *Kabos Ede Évját* mutatta be a Nemzeti Színház.) Lányok és asszonyok, öregek és fiatalok, nyárspolgárok és művészek alakjai cikáznak el a betűsorok közt szemünk előtt, vagy lágy paszetszíneken egy szamosmenti alkonyat képe merül belőlük elő...

Ez mind azonban csak rendkívüli rugalmasságú színes és sokoldalú írora mutatna, írora, aki jól tudja felhasználni a teret, amely rendelkezésére áll és jól szolgálja ki a közönséget, amelynek előzékenyen és ötletesen ő áll rendelkezésére. De ennél *Szomorú Dezső*, még ezekben a kis, igénytelennek tűnő tárcanovellákban is sokkal több.

Mert felsőhajtó hitével, vagy felső gúnyjával ő maga is megmutatkozik. A saját maga lelkét is megmutatja.

Néha vannak sorai, melyek heteken át szívemben zengenek, vagy tárcái, melyeket heteken-hónapokon át újra és újra elő kell vennem. Ilyen például az a felejthetetlenül szép írás, amelynek *Nyári álom* a címe s az író a dieppei tengerparton töltött csodálatos, ifjú éjszakára és Eugen Briexre emlékezik. Vagy mindenek felett az az írás az írók legfiatalabb generációjáról az „Ifjúság”, melyben *Szomorú Dezső* oly mélységes hitet tesz az ifjú írók mellett, oly igaz megértést tanúsít irántuk, mint senki más az ő generációjából...

Ember és költő forr össze elválaszthatatlan egységbe *Szomorú Dezső* írásában. Az ember itt áll ebben a világban, éles és nyílt a szeme, világos az agya és gúny játszik ajkai körül. A költőnek szíve pedig megtalálja az elrejtett emberi szíveket és

egymás felé dobogtatja őket.

Ez a kettőség, ez a magasság és mélység az, amiért a köznapi élet fölé tud emelni bennünket az a köznapi írás, ami az ujságtárca, ha olyan kiváló író írja, mint *Szomorvy Dezső*.

Élet van ezekben az írásokban. *Szomorvy Dezső*, ha talán néha készakarva meg is téveszt, már messze jutott a naturalizmustól s öntudatosan mutat rá arra, hogy a művészet: illúzió. Ahogy Cherbuliez írja: időszakos illúzió. „Kell, hogy csalatkozzam, majd tisztán lássak, hogy lépre menjek, majd kiszabaduljak, hogy hagyjam magamat bolondítani, de azért legyen bennem elég hidegvér, hogy megítélhessem elbolondítóimat.” A tárcanovella szűk terjedelme természetszerűleg nem engedi meg ezt a változatoságot. *Szomorvy* tehát rendszeren úgy választ, hogy az illúzióra a saját maga jelenvaló (író, vagy elbeszélő) személyének a felvillantásával mutat rá... És mégis érezzük, hiány nélkül, érezzük az életet ezekben az írásokban.

Az impresszionista jellemfestésnek (melyet néha csodálatoskép egészen analitikus móddal eserél fel) oly tökéletességei ezek a kicsiny írások, hogy az egyes alakok mögött, egész életeket, társadalmakat, egész világgépeket kell, hogy lássunk.

Szomorvy jónéhányszor megmondta: mennyire csodálja *Balsac* hatalmas körképét a *Comédie Humaine-t*. Nos, ezekben a kis írásokban az alakok százaival, az érzések, indulatok, gondolatok és szavak súlyával ő maga is megalkotott egy kis *Emberi Színijátékot*.

És mindezt hogyan? Miért?

Remy de Gourmont szerint „úgy kell írni az emberek számára, mintha angyaloknak íránk és meg kell, hogy valósítsuk mesterségünk és természetünk szerint a lehető legtöbbet a szépségből, akármilyen mulandó és pusztulékony is legyen az.”

Nos! A legmulandóbb és leginkább nyom nélkül pusztuló orgánumban: az újságba írja *Szomorvy Dezső* kis tárcáit. De ezek oly gonddal, szeretettel és főként zsenialitással íródnak, hogy ezzel az egész műfaj értékét meghatványozzák és a legmagasabb szintre emelik. És ezért kell remélünk, hogy ezek az *angyal* írások nem fognak mégsem nyom nélkül elmúlni, elpusztulni abban a rettenetes betűáradásban, ami napjaink produktuma.

Csendes antitezisek.

*Sinclair Lewis*ről nemrégiben írt kritikámban ismétettem az amerikai író egy tételét, mely szerint a legelvesztettebb, a leg-

haszontalanabb ügy: a regény korában, a próza korában épsózt írni. Akkor — kritikám írásakor — fájdalommal gondoltam *Arany Jánosra*, akit a fenti eset legjellegzetesebb példajaként Európa már meg sem ismerhetett. S aki a világirodalomnak örökre halottja marad. És ami az époszra áll, az mindinkább valóságga vált az egész verses epikára. A XIX. század végéről még maradtak ilyes „emlékeink”, de ezekre is már csak mint elszórt esetekre mutathatnék és igazan van a *Juhász Géza*-szerinti „félévszázados közhely”-nek, hogy a verses epika meghalt. Nehéz, nagyon nehéz egy műfajnak évszázados korlátaiból kitörni, évszázados szabályait szétzúzni, és új, friss alkotásokban új korok igényeit kielégíteni, új korok életét megjeleníteni...

És mégis: két kis füzet fekszik itt előttem a fiatal magyar irodalom utolsó éveiből. Két verses elbeszélés. *Illyés Gyula* „Ifjúság”-a és Lovag Ruth Szilveszter balladája *Dán György*től. És e két kis füzet nem hasztalan és nem elavult; de bizonyosság arra, hogy sohasem lehet az irodalomtörténeti tételt éfólat nélkül állítani. Mert nagy tévedés volna azt hinni, hogy a két verses elbeszélés az időtől elmaradt álmodók vagy epigonok írása. A két füzet két költő alkotása; és mai írás.

Gondolom nem kétséges senki előtt, hogy *Ady* és kortársai óta a líra mindinkább kifelé fordul, a külső világgal keresi a kapcsolatot és lassan elbeszélővé terebélyesedik. Ennek a szélesbedésnek kiváló példája az előttem fekvő két füzet. Mert mindkettő lírai eredetű. *Illyés Gyula* írásán még jól érezni a közösséget a lírai vers struktúrájával. *Dán György* elbeszélése is lírából született. A szürrealista novellák nagyrésze — levebbe minden elbeszélő elemet, líra. Ilyen novellák lírája az eredete „Lovag Ruth Szilveszter balladája”-nak, mely furcsa retrograditással visszatér az epikába.

És mily magátólértetődő: Az „Ifjúság” csirája lírai költemény és az egész elbeszélés világa a természet. *Dán György* írása novellából született — és városi költemény...

Biztos, hogy *Illyés Gyula* műve a kiforrottabb. Az „Ifjúság” tisztá themokritosi idill. Az üldözött forradalmár menekülése: egy fiatal vad menekülése. Egy fiatal vadé, aki egy a természettel. Mert az „Ifjúság” hőse még nem szakadt el a földtől, erdtől, nádasról. Barátja a természet. És az ember is. Egyszerű parasztkok azok, kik elébünk tűnnek a versszakokból, egyszerű parasztkok, aki közé még nem ékelődött fal. Barátja ember az embernek. Csak a messziről csillagó üldözők szuronya ellenség.

A nyári nap zuhatagban ömlik a földre, az emberre, *Illyés Gyula* írásában, de őbenne magában valami tartózkodást érzek, ami nem engedi, hogy egyesüljön emléke énjével. Ennek a tartózkodásnak kifejezői azok a közbeszúrt szakaszok, vagy mondatok, mely az emlékező költőnek most már homályba boruló arcát vetítik elém. Mégis: közvetlen a költő. És ebben az egymásnak ellentmondó kettősségben erő van. Oly erő, mely *Petőfi Sándort* juttatja eszembe. Mintahogy az „Ifjúság” egészében is rokona *Petőfi* lírai oeuverjének.

„Lovag Ruth Szilveszter”-nek is van rokona a magyar irodalomtörténetében. Csak egy fáradtabb, sápadtabb, tévetegebb lírikus személyében. *Reviczky Gyulára* gondolok. Bár *Dán György* írása valóban egy mai városi költő írása. És nemcsak díszlet

benne a város, de meg is tudja eleveníteni egyes intermezzokban, egyes intézményének lényegét. Mégis ez a hang, mely a szabálytalan verssorokból felénkdobog, noha a *Nyugat* első generációjának fegyverzetében és a mi kortársunk hangján szól felénk, egy régtünt pesszimista poézissal mutat fel közösséget. Bizonyos, hogy ritkán találni költőt, mait, akiben nem érződnek kapcsolat az irodalom egy régibb alakjához. De oly költőknél, akiknek ereje, tehetsége, vagy legalább is az előttünk lévő műve majdnem egyenlő értékű, rendszerint jellemző jelentőségükre, hogy melyik kivel tartja ezt a benső kapcsolatot. Ez viszont újabb és utolsó antitezisként nem érinti azt, hogy „Lovag Ruth Szilveszter balladája” szép és jó írás, és hogy szuggesztív hősével valóban szeretem.

LAO-TSE MONDÁSAI

Fordította: Somló Hedvig

TIZENEGYEDIK MONDÁS

*Harminc küllő köríti bár a tengelyt
a köztük lévő űr a kerék lényege.*
*S ha agyagból is készül a fazék
a benne lévő űr a fazék lényege.*
*A ház? Ajtó s ablakkal ellátott falak,
de csak a köztük lévő űr a háznak lényege.*

Az elv tehát:

*A hasznos az anyag,
de lényeges csak az anyagtalan.*

HARMINCHARMADIK MONDÁS

*Mást küismerni: ez körültekintés.
Ismerni önmagunkat: ez belátás.
Másokat irányítani: tudás.
Magunkat kormányozni: hatalom.
Elkezdeni valamit: ez erő.
És befejezni azt: szülárdság.
Nem-szétforgácsolódni: örökkévalóság.
Nem-megsemmisülni holtan: örök élet.*

NEGYVENNEGYEDIK MONDÁS

*Mi becsesebb, a név, vagy az É n ?
Mi becsesebb, az É n, vagy a birtok?
Mi nehezebb, a szerzés, vagy a vesztés?*

*Bőségből fakad a fájdalom.
Gazdagságból születik a baj.*

*Korlátok közt maradni, lehetetlent kerülni
Az elmulthatatlanság két eszköze ez.*

AZ UTOLSÓ MONDÁS

*Nem szép az igaz szó.
A szép szó nem igaz.
Értékes ember nem küzd.
Küzdő ember nem érték.
Tanulatlan a bölcs;
És nem bölcs a tudós.
A Tökéletes nem fukarkodik
az emberiségre tékozolva kincsét s nyér;
gazdag, mert mindenét az emberiségnek
adja.*
*A Mindenségnek útja:
Kiegyenlítés, küzdelem nélkül.
Az ember útja:
Tett, kényszer nélkül.*

K Ö L T Ő É S V A L Ó S Á G

Írta: REMENYIK ZSIGMOND

— Önkritika. —

1. Hát ez bizony éppen a teteje annak, amit nem szabadna csinálni. Szembeállítani a bárányt és a farkast, az ártatlan kis csibét és a sólymot, a költőt és a valóságot, kétséges lehet-e a vége e fajta küzdelemnek? Előre bocsátom, nem viselem szentimentális szívmem túlságosan a költők mostoha sorát, mégha napjainkban az talán megérdemeltennek és túl kegyetlennek is látszik. De ily nyilvánvaló iskolapéldáját szolgáltni az ördögi szadizmusnak, ez már több, mint elbirható. Kérem tehát összetett kezekkel a megőrült világ költőit, ha jelen kötetemre kíváncsiak, (amit joggal elvárhatok), úgy vessék sutba egy józan pillanatokban a lantot, tagadják meg rosszindulatú szomszédaik előtt költői voltukat, kérjék vissza a házmestertől a bejelentőlapot és sürgősen töröljék ki a foglalkozási rubrikából ezt a szót, hogy költő, írjanak belé bármit szívük szerint, különben csalódás éri őket. Meggyőződésem, hogy nincsen e világon egy költő, aki józan pillanataiban ne utálna magát. Másként léte erkölctelen, állásfoglalása e világgal szemben nem megmagyarázható. Figyelmeztetem tehát e világ költőit, hogy jelen kötetem injekció, jótékony hideg zuhany, mindenestre egy olyan állapotot teremő, amely feltétlenül reakciót provokál. Es ki nem költő napjainkban? Kinek nincsenek elképzelései e világról, amelyek éppen ellentétei a valóságnak? A katonák is költők, mert hisznek a győzelemben, az uccaseprő is költő, mert hisz a tisztaságban, házmester, fűszeres, gázszámlakézbésítő, részletügynök, pilóta és csatornatisztító, költők mindannyian. Szerencsére csatornatisztítók, uccaseprők, házmesterek, katonák és papok, amellett, hogy költők, egyben nem olvasók. Ha kivétel néha akad is közöttük, az csak erősíti a szabályt. Kérem tehát ismételten összetett kezekkel őket, gyakorló és gyakorlatlan költőtársaimat, azokat, kik formálják avatott kezekkel e világot és azokat is, akiket e világ formál avatatlan kézzel, ha mégis kezükbe jutna e szuperlativuszokkal telített dolgozatom, mielőtt tette szánnák el magukat, jól számolják össze erőiket. Régi közmondás, hogy egy bolond százat csinál. Sajnos, arról már nem beszél e böles közmondás, hogy hány bolondot csinál e megbolondult száz. Nem is vagyunk az eredményre kíváncsiak, gyakorlati kísérlet útján e kérdés már nem is eldönthető, mivel módfelett csekély azoknak

a száma, akik e világon még megbolondíthatók. Költők, szerkesztők és írók semmi esetre sem tartoznak ezen csekélyszámúak közé. Ők már eljátszották kisdéd játékaikat, határozott állásfoglalásuk e világ valóságai-val szemben kézzelfogható. Kár is már siránkozni ezen. Nyugodjanak tehát bele a megváltozhatatlanba, de ne hitgeggék magukat játszói álmodzással, idejük betelt. Nehezen összezeidazott verssoraira a valóság kiáltja rá rekedten a rímeket, a sorok, amiket a valóság ordít, leggyakrabban poetikailag nem éppen a legkorrektebbül hangzók. És mégis a valóság ostoba visszhangja tölti be ezt a világot, a költők álmodzó suttogása a holdvilágról, munkabérekéről, rózsairól és eljövendő boldogságról csak száanalomraméltó önámítgatás, ostoba fikció, amit csak rossznéven lehet venni.

2.) Természetesen nem ideális állapot a költő helyzete a valósággal szemben, lehetne ennél szebbet is festeni, de magam részéről a költővel szemben a valóság helyzetét sem irigyelem. Az embert a társadalmi berendezkedés, gazdasági rendszerek, pedagógia, adófizetés, katonáskodás, stb. megfosztja önérzetétől, alakoskodóvá teszi, gyávává és megbízhatatlanná. Nehéz elképzelni, hogy egy épeszű világban mindenféle nyegle fiatalember betehesse az ember lakásába piszkos lábát, csak azért, mert egy nyomtatott cédulát tart kezében, amelyre rá van írva olvasható betűkkel, hogy: „foglalás egyházi adó ügyében.” Észszerű okok tartanak vissza e melódia folytatásától. Rezüméje a taktusnak, hogy bizony, bizony, mivé formálja az embert az élet. Viszont nézzük meg avatott szemmel a valóság helyzetét, amelyről, mint már jeleztem, szintén nincsenek előnyös elképzeléseim. Mivé formálta az ember a világot, kérdem, mivé a termőföldröket, a vizeket, a hegyeket. Magam részéről, mint aki láttam részeit ennek a világnak, ahová még kevés ember tette be előttem piszkos lábát, módomban áll, hogy felmérjem a különbségeket. Elsősorban erkölcsileg, hisz mint írótt elsősorban az emberiség erkölcsi és értelmi hullámvonala érdekel, mégha gazdasági és társadalmi megnyilvánulásain keresztül is figyelem azokat. Mivé formálta az ember a kereskedelmet, a gyermekoktatást, a nevelést, a szerelmet, a családi életet, a vallást, a birtokolást? Amihez az ember szerencsétlen kezével hozzányult ezen a világon, ott fű nem nőtt többé. Kén-

köves gáz feküdt meg a vidéket, elpusztult az ember és elpusztult a természet. Csak a költő álomképei úsztak a világ fölött, akár vízben a döglött halak.

3.) Előbbi köteteim mintájára, az Apocalipsis Humana gyűjtőcím alatt jelölt munkákra gondolok. (I. Bolhacirkusz. II. Mese habbal.) E kötetem is függőben hagy egy csomó kérdést, azon egyszerű oknál fogva, hogy e kérdéseket megválaszolni részint észszerűtlenség, részint, ha nem ragaszkodunk föltétlenül hozzá, hogy ostobaságunkat fitogtassuk, nem is kívánatos. Hisz egy határozott szó kimondásával oly mértékét árulnánk el a bizonytalanságnak, hogy elege lenne belőlünk az emberiségnek az egész életre. Ilyen az ember és ilyen a világ. Nem új dolog ez, ha meggondolja az ember, kár is különösebben bizonyítgatni. Szánalomraméltó küzködés lenne részünkről, ha arra törekednénk, hogy igen, ilyen az ember, ilyenek az állapotok, de fejünkbe vennénk hogy no most majd megmutatjuk, hogy milyen lesz az ember és milyenek lesznek az állapotok. Még arról sincsenek határozott fogalmaink, hogy milyeneknek kellene lenniük, hogy jók és elfogadhatók legyenek, nemhogy még arról lennének, hogy milyenek lesznek helyesen, vagy helytelenül. Mindenesetre alig képzelhető el emberi társadalom, mely tele ne lenne hülyékkel, gonoszokkal, ravaszdiakkal, sunyiszeműekkel és tyúkeszűekkel. Olvasóim közül remélem még néhányan megérik ez állapotokat, legalább is oly értelemben gondolom, hogy néhány száz év múlva, ha levetítik böles megállapításaimat valamelyik irodalmi kongresszuson, könnyen ellenőrizhetik ezt. Sőt mi több, nem egészen elképzelhetetlen, hogy ebben az eljövendő társadalmi életben, ha megtörténne az a katasztrófa, hogy kipusztulnak a hülye emberek, úgy bizonyos tervszerűséggel kitenyésztenek egy olyan ember-típust, amely pótolni lesz hivatott a nélkülözhetetlen ostobákat és a gyalágyultakat. Ezen a világon semmi sem lehetetlen, legkevésbé az, ami az ostobasággal határos.

4.) A Költő és a valóság című regényem kínai telepek között játszódik, részben Trujilló városában, részben a tabatingai vadak között. Okos dolog volt ily messzire vinni az eseményeket, így nehezen ellenőrizhetők. Messziről jött ember azt beszél, amit akar. Ebből a megfontolásból kiindulva, természetesen egy olyan világot mutat be az regény, amely valóságban sehol sem létezik. Ki volna olyan rövidlátó, hogy ne látna át első pillantásra a szítán, ne tenné le a hatalmas ásitással a könyvet mind-

járt az első oldalon, amikor például a gazdáról, a híres Li-Fu-szunról esik szó. Tudom, sajnos nagyon jól tudom, hogy nehezen félrevezethetők az olvasók. Régi szép idők, fájdalom, mint ahogy jöttek, éppúgy el is múltak, amikor az olvasó bevett mindent, amit az író akart. Ki hinné el például, hogy létezik egy olyan ember, mint ez a gazda, aki kiszedeti rosszulfizető lakói ajtaját és ablakát télvíz idején. Hol van az a gazda, ki szájkosarat ad torkos szüretelő munkásai számára, mert félti a borát. Ki hinné el például, hogy vannak belátható környékünkön csalfa barátok, egymásra acsarkodó költők, ahelyett, hogy béli-tisztással és latrina lajtk tisztességes hordozásával foglalkoznának, kutyaólakba bújnak és ott írják költeményeiket. Ki hinné el például, hogy környékünkön, ha valaki ingyenlevest akar, előbb nyilvánosan vezeklnie kell, bőjtölnie és imádkoznia, különben nincsen ingyenlevés. Ebben a környezetben, Trujillóban és Tabatingán még csak valahogy elképzelhetőek ezek az események, de itt Európában, civilizált társadalmunkban azonnal kibújna a lóláb. Hisz oly buták ezek a kínaiak, gondolja az olvasó, hogy mindenféle elképzelhetetlen dolog feltételezhető róluk. Abban az esetben pedig, mint ahogy a regényben olvasható, ha egy költő az, aki mindezeket a dolgokat és valósággal ellenkező eseményeket elbeszéli, tökéletes realitást nyer minden. Élnek ezek a vadak, él a gazda és élnek az ő eselédei. Szél fujdogál állandóan Trujillóban, és ebben a szélben áll a gazda, sárga cigarettával szájában. A költő pedig mindezen rettenetességek dacára is énekel, míg a gazda fel nem kapja vastag botját és rá nem húz egyet a költő görbe hátára.

5.) Mindezen kvalitásai ellenére is alig hihető, hogy jelen regényemet hamarosan iskolákban tanítanak és meghitt családi körökben olvasnának fel belőle részleteket. Ezt nyilvánvalóan letagadhatatlan hibáinak felismerése folytán teszik. Nem poetikus az a világ, amelyről e kötet beszél, bár a költészet majdnem minden oldalon szobakerül. A költészet tragikomédiája ez, az észszerűtlen költészet, amely állandóan szembe kerül a gonosz indulatú valósággal. Mindenesetre módfelett hiányos, de előnye, hogy erjedésre alkalmas és könnyűszerrel bővíthető. Himnusza az emberi oktalanságnak, ostobaságnak, a költő tátottszájú hitének és jóindulatának, ravaszdiságának és élhetetlenségének. Himnuszoskat nem szívesen olvasnak hitetlen korunkban az emberek. Különösen abban az esetben nem, ha a himnusz róluk énekel. Útnak engedem tehát

(hamubasült pogácsát pakolva szegényes tarisznyájába) ezt a regényemet, bízva abban, hogy ebben az ostoba világban csakis kételyeivel, hiányaival, tökéletlenségeivel, egyoldalúságaival és életre nem valóságával

érvényesül. Ha tökéletes lenne, megtagadnám, és mint bizonyosra számítanék rá, hogy mint alkalmatlan elpusztul, azon egyszerű oknál fogva, mert nem erre a tökéletlen világra való.

Akik most indulnak :

VERSEK

Hajnal Gábor.

Zord és sötét az ég, felhőt felhő takar és a szél
szomorún rázza az út szélén álló fákat,
míg lassú eső pereg a száraz kiszikkadt földre.
Jaj! messze dobott mindenkitől, ki
csak valaha szeretett s most esténként, ha fáradtan
búsan térek haza, senki sem kérdi bajom.
Leány kellene nékem, szerelem vad lángja
csapjon felém s rajzoljon tűzrózsákat egemre,
melyektől mutat s jövőt egyformán feledjek és
boldog legyek újra, mint gyermekkoromban
egykor, mikor még anyámnak sírhattam el bánatomat,
tőle mindig kaptam vigaszt. Tűz! szerelem
szent tüze, ragyogj fel keleten és áraszsz fényt e
homályban derengő világra. Esténként
fáradtan, búsan térek haza és senki, senki sem
kérdi bajom, messze van tőlem mindenki, ki csak
valaha szeretett. Egyedül nézem a komor égboltot
s a nádat, mint ingatja búsan a tóban fejet.

*

Kalitkája — soha
a lelkednek,
én így kedvellek,
nem lennék
csöpp madárkám.

De ágacska — este
min elülhetsz,
messze: míg a nap süt
és kenyered
az lennék,
madárkám,
szeretnéd-e?

kis szobácskát:
fehér angyali menedéket —
tisztá ágyat: szerelmet
pirosat pirosítót —
mindennapi kenyérrrel
asztalkát: egészséget —

Sáfár András.

Eresztett gyepelőkkel, hajrá!
viszen bennünket az öröm
és cseng a csengője: isten

csengi: szeretni, szeretni,
minden percünket betöltön,
jó-jobb színűn, tüzesb halkán,

hajrá! aki nagyon csókol,
nagyon él, aki szebben már
nem élhet az: örök ember.

Mint és miért szeretsz engem,
Muszajka, tudod, ha csókolsz —
kicsi s cseng a titok: lélek.

Jegyzetek a formáról és a világszemléletről

Írta: RADNÓTI MIKLÓS*

FORMA ÉS VILÁGSZEMLELET.

Világszemlélet lényegileg mindig a formában fejeződik ki, mert ezen keresztül válik valósággá. És mert a műalkotás társadalmi produktum s mert a világnézet a társadalommal szerves, ezt a világnézetet természetesen megjelenési formájában hordhatja és hordja is. A mondanivalóval kölcsönösen alakítják egymást, de kell is, hogy alakítsák.

FORRADALMI VILÁGNÉZET.

És minthogy a világnézet, — jelen esetben forradalmi világnézet mögött természetesen fedeztetként áll az alkotó forradalmi vérmérséklete, — alakítja a formát, jobban mondva csakis az adott, forradalmi formában fejeződhet ki. És mert a költészet anyaga a nyelv; forradalmi költészet a nyelv forradalmi formálásával is egyértelmű. Ehhez pedig mesterségbeli tudás, vagyis teljesen a formáló hatalmában tartott nyelv és a nyelvnek mint anyagnak problémává érése szükséges. Enélkül különben semmiféle műalkotás létre nem jöhet.

ANYAGSZERŰSÉG.

És ez egyúttal azonos az anyagszerűség elvével is. Ez pedig mindenkor s így ma is a harcra való. Mert az anyag ellentáll. Hare ez a társadalom síkján és — a későbbiekből derül ki, miért kell különválasztani, — harc a művészet síkján is. De a művészet síkján is. És mindkét síkon *forradalom!*

LUKÁCS GYÖRGYÖT OLVASOM,

aki nem beszélt így erről, de aki tudja mindezeket és tudta húsz év előtt is már és aki a formáról így írt: *A művészet lényege a formális ellentállások leküzdése, ellenséges erők igábatörése, egységet teremtés minden széthúzóból, egymásnak addig és rajta kívül örökre mélyen idegenből. A formálás: az utolsó ítélet a dolgok felett; ... A forma: egy adott helyzet adott lehetőségei között a maximális erő kifejtés; ez az igazi etikája a formáknak.* (Esztétikai kultúra, Ath.)

KOMMENTÁR.

Így van. És nem bűnös-e az, aki nem hajlandó e maximális erő kifejtésre? Vagy nem bűnös-e, aki munkája síkján nem képes erre? Tegye le a munkát az, mert a tökéletlen hétszer bűnös itt. ... *a forma egyértelmű és más formákat és megneve formáltakat kizáró; mert a forma az értékelés, a különbségtéves és rendetteremtés, princípiuma.* — És nincsen fontos és nincsen nem fontos. És semmi sem mindegy itt.

SZÜKSÉG.

Nem érdektelen jegyezgetni erről, mikor u. n. szocialista költőink és íróink többségének fogalma sines a nyelvről és lehetőségeiről, nem hogy az azzal vívott és *vívandó* küzdelemről. A fentiekből világosan érthető, hogy e képességek, — illetve e küzdelem nélkül nincs alkotás. És hiába minden. Még mindig elsősorban azt nézik, *hogy mit* mond a műalkotás és nem azt, *hogyan*. És ők nézik így; az *anyaggal* dolgozók.

FORMÁVAL NEVELES.

Holott az igazi nevelő a megjelenési forma. Mert mint említettük, ez a megvalósulás a mi értelmezésünk szerint, ebben foglaltatik minden. Legjobban és legeredményesebben nevel tehát ennek legmagasabb foka, — a művészi forma. Hogy ismételjük: ezen a formán dől el a művészet forradalmi volta. Igen. Öt vers közül, melyeket szerzőjük nem ír alá és amelyek mindegyike mondjuk *tartalmát* tekintve a Tiszáról szól, — közömbös téma látszólag — teljes bizonyossággal tudjuk kiválasztani a forradalmi költő által írottat. Hol a különbségtévesi alap? Bizonyos, hogy a megjelenési formában, mely a Tisza látványát hordja. A formában és a formálásban. A példa kívánja az ekként való fogalmazást és a *tartalom emlegetését*. Mert hisz ilyesmire *külön beszélni nem lehet*. Ahogy a Tisza e feltett verseknél nem is tartalom, hanem *alap*, mely a költői élményt hordja. Mely az amorf. csupán lelkileg kész élmény megvalósulását teszi lehetővé.

PETŐFI ÉLMÉNYALAKÍTÁSA.

Petőfi közismert *Tisza* versének utolsó három strófája elmarad, ha nem Petőfi írja a verset, aki forradalmár költő. És forradalmár költő voltára eza bizonyíték és nem az *Akasszátok fel a királyokat!* Érdekes és érthető, hogy egyes Petőfi-magyarázók a Tisza versben szerkezeti törést állapítanak meg ott, ahol a békés folyó leírásába belebukkan az áradás. És Petőfi *szertelenségének* tulajdonítják ezt. Így is nevezhetjük. De szerves szertelenség. És szükségszerű. Petőfi Tisza verse *csak* így zárulhatott.

* A következő esztétikai fejtegetések egy szocialista folyóirat ankétja számára íródtak, néhány hónappal ezelőtt. Az ankét azonban csak terv maradt. A Függelékben szembe örömmel közli az érdekes és írói álláspontot tisztázó cikket. Ugyancsak készséggel ad helyet hozzászólásra és vitára is. (Szerk.)

A FORMA ÁRULKODIK.

Forradalmi művész formálása forradalmi, nyelvkezelése is az, hogy is lehetne más! És viszont. A nyelv elárulja a költőt. Csalhatatlanul. A használt jelző árulkodik. Mert ez lehet *nem* forradalmi is. És akkor hiába forradalmi tartalom az, amelyet kifejez, illetve amelyet ez esetben *nem tud* kifejezni. Nem nevelhet, vagy ahogyan általában mondják, *hathat*.

HATÁS.

Forradalmi tartalom forradalmi forma nélkül nem nevelhet, — nem hathat. Csak látszólag. Mert ahol e kettőről így külön-külön beszélhetünk, — kénytelenségből teszszük, de sokszor kell tennünk — ott nem műalkotásról esik szó, mert annak szervezősége ezt kizárja. Említettük ezt. Biztos ismerve a *művészi rossznak* e kettő rögtön észrevehető kettőssége. Már pedig nevelni csak műalkotással lehet és hatni sem lehet mással. Ha egy írásmű nem műalkotás, akkor csak giccs lehet. Ez pedig hat, vetetik ellen. Igen. Hat, de csak látszólagosan.

SZÜKSÉGLETKIEGÉPÍTÉS.

Mert miről van szó? Az olvasó felületesen örül kedvenc tartalmának. Kényelmesen örül és nem veszi észre, hogy átszivárgott rajta és természetesen semmi sem maradt belőle. Mert mi is maradt volna? Régen tudott tartalmat kapott régi formában, de *rég tudottat*. Félreértés ne essék, e fejtegetésekben a művészet síkjáról indultunk el és ott is maradunk végig. A *pártirodalom* más kérdés, eszközei és céljai — közvetlen céljai is mások és azokat a jelenségeket, melyeket itt tagadunk, ott helyeselhetjük, vagy helyeseljük is és viszont. De a művészet alárcába bujtatott és *művészetként kezelt* termék az, melyről itt mi beszélünk. Mennyivel jobb ez, az u. n. polgári művészetnél, mely a kispolgári tömegek szükségletét elégíti ki? *Kielégíteni*. Érzik a szót? Akkor, amikor nevelni kellene. A polgári filmjáték is *kielégít*, mikor befejezésekképp a vezéregazgató úr feleségül veszi a szegény, *de tisztességes* gépírónőt. Hol itt a különbség? A moziból elégedetten távozó kispolgár tudja, hogy hazugság. Épp ez kell neki. Ó áfiumot kapott, a fentemlített irodalom olvasója rég tudott tartalmat, rég ismert formában, tehát semmit sem kapott. És ez így kényelmes.

„STRAMM“ ÍRAS.

A baloldali olvasó-argot *stramm* írásoknak nevezi ezeket. És ha figyelünk, akkor megtudjuk, hogy legjobb szocialista költőink és íróink munkái *nem* tartoznak a *stramm* írások közé. Milyen hát a *stramm* írás? Mely egyszerűen és *áper*te megmond-

ja a dolgokat. A német vagy amerikai film is *áper*te szórakoztat. *Áper*te hülye.

KÖZLEKEDÉS.

Hogyha egy nyelvi közösségnek polgári irodalma van, (már pedig van), akkor a szocialista irodalomnak tudomásul kell vennie ennek eredményeit, ahogyan megfordítva is áll. (Lásd az orosz irodalom és az európai polgári irodalom kölcsönös viszonyát; vagy világosabb példát: az orosz film és a polgári film viszonyát). Egy ideológiailag helyes vonalú verseskönyvnél a *költői* közhelyeket nem menti a könyv ideológiailag helyes volta. A közhely ebben az esetben is *rossz*. A költői közhely természetesen lelki, lényegi közhely is egyben s a *közhely* ismérve, hogy nem *ad* a dolgokhoz semmit. Tehát a lényeg sikkad el itt, — a nevelés.

GYEPLŐERESZTÉS.

És a közhely lelki értelemben mindig a gyeplő eleresztését is jelenti. Csoda-é, hogy a lovak puha markot érezvén maguk mögött, a harchól gyakran a kispolgári szentimentalizmus poros útjára szaladnak? *A forma egyértelmű... a forma különbségtéves... — Kemény marokba a gyeplőt!*

LUKÁCS GYÖRGYÖT OLVASOM ÚJRA.

Régen, több mint húsz év előtti tanulmányában írta le e sorokat: *...és így részben proletárművészetet akarnak tudatosan megteremteni egy polgári kultúra közepette — és a polgári művészet gyöngye és durva karikatúráit hozzák létre; éppen olyan törékenyeket és felszínesekeket, csak azoknak megvesztegető finomságai nélkül. Részben esztéták ők is. És ugyanazt élvezik és ugyanúgy, mint a polgáriak; éppen úgy tudják, hogy csak a „kifejezés” a fontos, a téma semmi és éppen úgy izlés dolga, nézet dolga, hangulat dolga minden, mint náluk, nem érintve egy perere sem az élet centrumát; sőt talán mégjobban, mert nekik van életcéljuk és centrumuk és mégsem látják meg, hogy ez valami, aminek ahhoz semmi köze, ami csak lóg rajtuk valahogyan.*

VALLOMÁS.

És ez igénytelen jegyzetek célja sem más, mint szolgálni a szocialista kultúra ügyét. Mert erre az ügyre egy életet tett fel e sorok írója s ez nem szentimentális kitétel, hanem *vallomás* és *vállalás*. És úgy gondolja, ezt tették azok is, akikkel vitázik, itt és akiket *általánosságban bírál*. Bírál, de nem támad. És hiszi, hogy becsületesebb írói szándékkal a vita csak napsütés, mely érleli azt a kultúrát, amely nálunk sajnos még csak vetemény a régi dicsőségű, de már sohasem rügyező őserdő, a polgári kultúra derekas fái alatt.

Második alapvizsgára készültem. Gyula harmadikra. Zrinkó nem készült vizsgára. Semmire sem készült. Nevetett, táncolt és cselekedett.

Jogot tanultunk. Vaskos köteteket böngészünk. És még vaskosabb könyvek jelentették pihenésünk. Filozófián frissültünk.

Gyula és én nagyon értettük egymást. Összetartoztunk. Zrinkó csak velünk lakott. Már hó elején elkunyerálta sovány garasainkat. Hó végén aztán reszkettünk az éhségtől. Zrinkó pedig röhögött: „Nem baj” — mondta. „Én úgylát jóllakom az asszonytól”... Az asszonyt sohasem láttuk. Nem érdekelt. Pedig néha-néha tortát és habos süteményt is küldött. A süteményt megettük és az asszonyt megvetettük. Zrinkót is. A mi arcunk megnyúlt és sápadt, az övé gömbölyödött, piroslott. Zrinkó nem vetett meg semmit. Lakkcipőmet sem. Minduntalan ellopta. Bárhova dúgtam, megtalálta. Tánchoz viselte. Majdnem minden este táncolt.

— Hagyd a cipőmet! — kértem.

— Minek az neked? — nevetett. — Te úgysem táncolsz!

— Érettségire kaptam — mondtam. — Ne táncold szét! Kell majd a doktori avatásomhoz.

— Az avatásunkhoz — javított ki Gyula.

— Akkor avatnak titeket doktorrá, mikor engem váci püspökké! — röhögte Zrinkó. És elvitte a lakkcipőmet. Akkor is, mikor elköltözött tőlünk.

— Majd visszaküldöm — ígérte. — Egyenlőre nem vehetek másikat. Bútort vásároltam. Nem lakom többé albérletben. És harmadmagammal sem. Nagyon szép bútorom van. Meglátjátok. Majd megívlak.

Nem hívott meg. A cipőt sem küldte vissza. El is felejtettük. Jogot tanultunk és filozófiával foglalkoztunk. Kötüntetés-sel vizsgáztunk.

Aztán elvesztettük egymást. Tizenöt év után alig ismertem meg Gyulát.

Valaki a hóba fordult. Mentők jöttek. Felszedték.

— Az éhségtől... — magyarázta két csupacsont, ideges kéz mellettem. A kezét megismertem. A mutatóujja most is úgy görbült, mintha lapozni akarna.

— Ledoktoráltál? — kérdezte.

— Nem.

— Én sem.

— Mit csinálsz? — tudakoltam.

Gyula összehúzta állán a vékonyka felöltő felgyürt gallérját. Nehezen szólalt meg.

— Köpök — dűnnyögte végre.

— A világra?

— Csak a zsebkendőmbé. Ha van. De többnyire a földre... Illetlenség?... Nem illetlenkedem már soká. Maradék tudómet köpködöm...

...Pár nap múlva Zrinkóval is találkoztam. Hajnalodott és még nem vacsoráztam. Jól esett mosolygó, teli arcába tekintenem.

Valami lokálból jött. Divatosan öltözött, sokprémes hölgyet ölelgetett. Mikor megpillantott, örömeiben a hölgy legvastagabb részére ütött.

— Szállj csak be! — mondta neki. — meg kell ölelnem a barátomat.

Megölelt. (Gyula kezét fogott velem. Szemébe húzta kalapját és köszönés nélkül elstetett.)

Vastag szivart dugott a számba. És nem kérdezte, ledoktoráltam-e, hanem a legbizalmasabban korholt, hogy miért hanyagolom el külsőmet. Dölt belőle a szó. Végül rámrivalt, nyissam ki már én is a számat.

— Mért nem lettél váci püspök? — kérdeztem könnyesen.

Rámbámult. Nem értette a kérdést. A magyarázatot azonban nem várhatta meg. A hölgy már türelmetlenkedett az autóban...

KÉT MAGYAR MARXISTA KÖNYV

I. Nagy Pál: Dialektikus materializmus.

II. Mód Aladár: Materialista lételmélet.

Írta: F. PÉTER PÁL.

A magyar könyvpiacon az utolsó két év alatt többszöröződött a marxista-szocialista könyvek száma. Ez a jelenség első gondolkodásra kedvező szinten tünteti fel a magyar marxizmus terjeszkedési képességét és belső feszítőerjét. Közlebbi megtekintésre a jelenség sokrétűvé válik. Keletkezési ideje egybeesik a magyar munkásmozgalom látható megnyilvánulásainak megkritikálásával; politikai mozgalom alanyából-közigazgatói és rendszert eljárássok harciterületévé válik. Egybeesik továbbá a közép európai munkásmozgalom tradíciós szerkezeti formáinak megszűnésével és egyidejűleg valószínű a belső intenzitás mélyreható átalakulásával.

A jelenség tehát legalább kettős. Egyrészt jele egy meghatározott összetételű és színvonalú olvasótábor igényeinek és szükségleteinek, másrészt annak, hogy a magyar szocialista mozgalom nemzetközi kapcsolatainak és derék-hadainak elvesztésére erőnek a kisebb ellentállás irányába való átcsoportosításával válaszol. A kényszer a szükségből erőnyt csinálhat, de az így keletkezett erőny magán viseli a szükségmegoldás bélyegét.

Fény és árnyék, előny és hátrány különös összefüggése jelentkezik ebben. Mert ha fontos és jellemző a magyar marxista könyvkiadás mennyiségi szaporodásának és megjelenési tempójának összefüggése a politikai hatóerő csökkenésével, viszont könnyen ki lehet mutatni azt, hogy a könyvek segítségével terjesztett ideológiák helyettesítheti és pótolhatja az organizációk politikai erejének folytonossági hiányait. A propaganda színvonal, mondani valói, szellemi magatartása viszont feltűnő a magyar marxizmus egy jelentős irányának belső mivoltát, következtetést enged tartalmi összetételére. A kiadott könyvek a magyar marxizmus érdekes szellemi arculatát, jellemét mutatják.

A magyar marxizmus szellemisége a gyarmati struktúra típusa. Alapvető jellemvonása az önállóság hiánya, az idegen szellemi áramlatok formális recipiálása; átültetés a belső talajviszonyok figyelembevétele nélkül, a helyi-pillantnyi problémák elhallgatásával, vagy mellőzésével. Mintha a magyar kultúra nyugat-kelet frontjainak harcizaja visszhangozna a reformiz-

mus és bolsevizmus magyarországi pártviszállyaiban. Csak látszólag ellentét ez, hogy a helyi-pillantnyi különlegességek figyelembevétele állandóan hangsúlyozott követelmény a marxizmus ideológusainál, de a valóságban igen gyakran írott malaszt marad. A konkrétizációra való felhívás és sürgetés nem pótolja a tényleges konkrétumok hiányát. A valóságnak épp úgy vannak metafizikusai, mint ahogy a metafizikának is megvan a maga valóságértéke. A magyar marxizmus szellemi arculata tehát összefügg a magyar szellemiség általános struktúrájával, amelynek gyökereit sokan a magyar társadalom általános elkészttségében, a magyar u. n. művelt középosztály hiányában, részben eltérő nemzeti összetételében és ezzel összefüggően a magyar kultúra piramisszerűségében találják. De az önállóság hiánya összefügg a magyar szocialista politikai koncepció hiányával, vagy belső bizonytalanságával és ellentmondásával. A szocializmus csak nemzetközi méretekben valósítható meg, nemzetközi demokratizálódással, vagy világorradalommal, hirdetik pártállástól függetlenül. Ez hangsúlyozta gyakorlati igazságnak, de mélyebb, bensőbb tartalma szerint a szocialista mozgalom magyarországi lehetőségeinek tagadását jelenti, a gyarmatszerep tudatalatti vállalását és teoretikus megfogalmazását. Magyar szocialista koncepció esetleg egy közép európai szocialista koncepció keretében és középpontjában ez feltétele és sine qua nonja a szellem-gyarmati szerkezet feladásának és túlhaladásának.

Végül rá kell mutatni a magyar marxista teória belső politikai és gazdasági helyzetéből eredő nehézségeire. A marxista teória éppúgy megsínyli a forradalmak utáni folytonossági hiányt, mint a politikai organizáció. Eppen ezért nem alakultak ki eleven tradíciói, hiányzik az elért szellemi eredmények konzerválása. A magyar marxista szellemiség és tradícióinak minden előzmény nélkül, a semmiből kellett megteremtődni. Hiányzanak kulturális intézményei, a könyvtárak, iskolák, a különböző szellemi irányok szabad vitatkozásai, a teoretikus elmélyedés anyagi és politikai lehetősége, végül hátráltatták a pártok szellemi kizárólagosságra és határozathűségre való törekvései.

Nagy Pál munkájában az egységes marxista dialektikus tanítás visszajára fordul, ökonomikus materializmusra és formál dialektikára bomlik.

Materialis nála egyenlő mindazzal, ami „tudatunktól függetlenül, tudatunkon kívül, objektív létezik. Ez a tudatunktól független kívülálló objektív-éter határozza meg gondolkodásunkat.“ „A szellem csak az anyag terméke.“ A külvilág és tudatunk között a kapcsolatot az érzékek teképezik. „A megismerendő dolog hat érzékszerveinkre, így keletkeznek érzékleitek.“ „Ezek a másolatai, lenyomatjai a külső tárgyakkak“. Az ember tehát a külvilág terméke, rabja, kiszolgáltatottja, páriája. „Az emberi akarat mindig függ valamitől“. Lehetetlen szabadon cselekedni, az ember mindig azt cselekszi, amire külső és belső körülményei kényszerítik.

A modern természettudományi kutatások a materia mibenlétéről nem ihlették meg szerző gondolkodásait. Berkeley, Kant, B. Russell elmékedései a dolgok megismerhetőségéről nem befolyásolják. „Végéreményben a dolgok megismerhetők az ember számára. A dolgok megismerése történelmi folyamat. A megismerés folyamatán az emberiség a relatív megismeréseken keresztül eljut az „abszolút igazságig“. „Feltétlenül bizonyos, hogy az abszolút igazság létezik“. A marxizmus szerint minden relatív megismerésben az abszolút egy szemerje van.

Bizonyára több véletlen coincidentiánál, hogy ez az állítás neves szerző citámentálal erősítve visszhangzik M ó d Aladár könyvében és ha jól emlékszem Jeszenszky Erik bevezetésében is. Valószínű, hogy ennek a véletlennek fontos és jellemző tartalma van... A tudatalatti okot M ó d könyvének végén árulja el. „A dialektikus-dialektika nem a tézis-szintézis, antitézis mechanikusan a végtelenbe folytatódó sora. A dialektika nem azáltal lesz önmagával szemben is dialektikus, hogy önmagával szemben is a tagadás álláspontjára áll. A dialektikus materializmus... az osztálytársadalmak változásának relatív voltát nem vonatkoztathatja mechanikusan a szocializmusra és elméletére.“ Szerzőnkél tehát a dialektikus — materializmus nem módszer a társadalmi megismerésre, nem tudományos cáfolatlan hypothesis, hanem valami más, amivel foglalkozni kell: igazság. —

Embercsoportok igazságokért meghalnak, hypothesisekért ritkán, mert a hypothesis tudományos módszer, az igazság mélyen érzelmi, bensőséges mithosz. A társadalmi küzdelem valóságában a küzdő embercsoportok felett igazságaik éppúgy küzdenek, mint a katalanumi mezőn az élő húnok mellett a meghaltak szelleme. Minden harcós társadalmi csoport nélkülözhetetlen fegyvere és ruhája az igazság, amely hívő előtt „feltétlenül bizonyos“ marad akkor is, ha a külvilág jelenségeit nem verifikálja. Az igazság a tanba és a vezetői iránt ér-

zett bizalom kérdése, éppen ezért az „igazság“ sohasem lehet relatív, tartalma szerint mindig inkább abszolút. A hypothesis sohasem igényli a maga számára az abszolútság rangját és jellegét, fogalmilag ideiglenes és korlátozott, az ismert jelenségek magyarázata és összefüggéseinek megtalálása feladata, egyetlen megmagyarázhatatlan jelenség alkalmas arra, hogy a hypothesis tarthatóságát megdöntse. Az igazság mindig dogmatikus, ellentmondást nem tűrő, antikritikus beállítottságú. Az abszolút igazság hívői egy militans szocialista irány teologizálásának tüneteit viselik magukon.

Ugy gondolom, hogy az abszolút megismerés fogalmilag kizárt materialista számára. A minden titok titka a történelmi megismerési folyamatban is ismeretlen marad. Az abszolút megismerés feltételei az ember istenné válása, a természet része, nem emelkedhetik önnön természeté felé. A megismerés történelmi előrehaladásának pályáján mindig szembetalálja magát egy meg nem ismerhető terra incognitával. A tudomány feladata éppen az, hogy a megismerhetetlen e principiálisan kiküszöbölhetetlen részét, minél kisebbre szorítsa, hogy a világban tájékozódásunkat elősegítse és létünk biztonságát növelje. A materialista és idealista felfogás között a különbség nem a dolgok végső megismerhetőségének kérdésében van, hanem mindössze egy jelentős hangsúlyban. A materializmus számára a relatív lehetséges megismerés növekvő pályája, a megismeréssel járó fokozott előny és aktivitás, a világ megváltoztatása a fontos, a spirituálista számára a végső megismerés elérhetetlensége.

Végül a hypothesis mindig akkor redukálódik igazsággá, amikor az érvényesnek elfogadott hypothesis új jelenségekkel áll szemben, amelyeket rendszeréből nem tud kielégítően magyarázni, bár a hypothesishez kapcsolódó érzelmi tartalmak eleven erővel élnek. Az abszolút igazság jelentkezése szerzőnkél annak jele, hogy a magyar marxista szellemiség a külső valóság megváltozására és nyomására belső világát építi ki, zárt rendszerre alakul át.

Nagy Pál ökonomiai materializmusa messze esik Marx korszerű és tudományos dialektikus-materialista felfogásától. A távolságot egyetlen idézet kellően reprezentálja.

„Az ember ön maga alapja a materialis termelésnek, mint minden másfajta termelésnek is, amelyet véghezvisz. Minden oly körülmény tehát, amely az embert érinti, a termelés alanyát, módosítja tevékenységét és funkcióit, tehát azokat is, amelyeket mint a materialis gazdagság, az áruk előállításja teremt. Ebben a vonatkozásban valóban ki lehet mutatni, hogy minden emberi viszony és tevékenység, akárhogy és akármikor jelentkezik, a materialis termelést befolyásolja és többé-

kevésbé meghatározóan érinti." (Marx „Theorien über den Mehrwert“).

Mód A l a d á r könyve messze túlmutat a másik szerzőn. Kísérlet, amelyben egy új értékes társadalmi réteg jelentkezik, a magyar marxizmus szellemi arcának megrajzolásánál és, amely a dialektikus materializmus módszerét a tudomány egész területére próbálja kiterjeszteni. A dialektikus-materialista pszichológia hiányozik, ami nyilván összefügg azzal a vélelemmel, ami munkások között oly gyakori, hogy a pszichológia a különböző elnevezésű

idealizmusok menedéke. Kár, hogy a módszer rovására gyakran csak stílárís ék a dialektika. A homályosság nem feltétlen hátrány, de munkásolvások részére készült tanítócélatu könyvnel nem különösen kívánatos.

W e r f e l írja „Musa-Dagh“-jában, hogy minden, ami nagy és emberi, az elérttel való elégedetlenségből és az el nem érhető iránti alázatból fakad. A magyar marxizmus jövendő szellemi frontja nagyban függ attól, mennyire tud mélységes elégedetlenséggel szembeállni eddigi eredményeivel.

MAGYARORSZÁG ÉLELMÉZÉSE

Irta: GÖRÖG IMRE

Szerves közgazdaság IV.

Felállítottuk a dolgozó tömegek kétféle sztenderdjét.¹ Ha most ezeket kombináljuk és korrigáljuk, számbavesszük a létminimum fölött mozgó rétegek nagyobb fogyasztását és igyekszünk megközelíteni a valóságot — amennyire termelési fogyasztási és háztartási statisztikánk mai állása engedi, akkor az ország élelemszükséglete és ellátása ilyenformán mutatkozik:

I. Kenyér és liszt.

Kenyérszükségletünk, kereken évi 9 millió q, fejenként 100 kg. (Napi 28 dg kenyér.)

Ehhez kell búza- és rozsliszt, különféle minőségű vegyesen

6.5 millió q

Kell továbbá főző- és tészaliszt, mintegy

2.5 millió q

Eszerint kell liszt összesen *kenyér és tészaliszt együtt*

9 millió q, fejenként 100 kg, napi 28 dg.

Már most a budapesti kereskedelmi és iparkamara idei évkönyve szerint 1932—33-ban, vetőmag, kenyérmag- és örleménykivittel korpa és takarmányliszt, stb. levonása után

első lisztfogyasztásunk több, mint 11.7 millió q, tehát bőségesen fedezi a 9 milliós posztulátumot.

Az 1932—33 év pedig egyáltalában nem volt kivételesen gazdag. Ellenkezőleg, búza alig 16 millió, rozs 8 millió, összesen 24 millió mm. termett, míg a következő év 35.8 millió mm. kenyérmagot adott. Tudjuk: ke-

nyérrel, liszttel a magyar föld bőven ellátja fiait és nem élelmézés, hanem exportpolitika kérdése, hogy mennyivel teremjen többet a belső szükségletnél. Hisz évek óta sürgetik is ilyen szempontból a magyar mezőgazdaság átesoportosítását, a szentermelés fölöslegének kisebb-nagyobb mértékben való pótlását más, a világpiacon versenyképesebb, könnyebben, jobb áron értékesíthető termékekkel.

Vagy itt is, mint az u. n. „túltermelés” legtöbb esetben, csak relatív fölöslegről, a fogyasztás légtelenségéről van szó?

Franciaország búzát importál, ha termése, készlete nem éri el a 85 millió mm-át. Tehát *fejenként több, mint évi 2 mm-t, mintegy 140 kg búzalisztet követel.* És az önálló magyar kisközda is — mondjuk 10 holdon felül — fejenként 2 mm kenyérmag-szükséglettel számol.

De először is a magyar gazda csak a felnőttet dotálja így, a gyerekeket megfelelően kisebb adaggal. Másodsor: a magyar búza keményebb, sikérben gazdagabb, mint a francia. Továbbá: nálunk fejenként mintegy 86.6 kg burgonya szaporítja a lisztes táplálékot és burgonyát keverünk a búzakenyérbe is. Kalóriatartalma így kisebb, mint a fehérkenyéré, de modern, nemesak kalóriákat számláló becslés szerint, tápértéke nem alacsonyabb.²

Az évi 100 kg-os lisztmennyiség jó középosztálybeli mérték szerint is elegendő.

Csak az a hiba, hogy bár lisztfogyasztásunk meghaladja a valóságos szükségletet és bár a jómódú rétegek még ha pazarul táplálkoznak, se igényelnek lisztből lényege-

¹ Ld. „Független Szemle” 1934 március-augusztusi számait.

² Ld. Scheff D a b i s László dr. cikkét Egészségpolitikai Szemle május—június.

sen többet — a magyar lakosság jelentékeny része — legalább egyötöde, mintegy 360.000 háztartás — minden gazdasági év második felében szűken van kenyér és liszt dolgában is. Redukálja a napi adagot, kölesönkér, adósságba veri magát a következő termé-
rész terhére, vagy szó szerint kegyelemkenyérre szorul. Nemesak a napszámosnak, a törpe birtokosok tekintélyes hányadának sincs annyi munkája, munkabére és terméke, hogy egész évi kenyér- és lisztszükségletét fedezni tudja.³ A valóságos kenyérmagfőlödséget a szűkölködők elégtelen fogyasztása növeli, a többlet nyomja a piacot, szaporítja más tápértékek rovására a középosztály liszteseledelét, vagy állathizlalásra használdók el.

II. Tej és tejtermékek.

Hasonló, de még kedvezőtlenebb a helyzet a tej- és tejtermékek dolgában.⁴ Évente több, mint 1.6 milliárd liter tejet produkál az ország. Borjútej, tejtermék-kivitel és egyéb tételek levonása után évi 153 l. jutna minden egyes lakosra. Budapesten csak 128 literes fejkvótát mutatnak ki. Ez kevés, ha Stockholm 216, vagy Basel 234 literével vetjük össze, de becsületes mennyiség a munkásszenderd 73, és a kispolgári sztenderd 110 literéhez képest. A külömbözetet itt már sokkal nagyobb mértékben veszi fel a módosabb rétegek fokozott fogyasztása. De nagy kvantummal szerepel az állat-, főleg a sertéshízalás is. Az elosztás szörnyű, fajrontó igaztalanságáért, munkahiány és alacsony munkabérek mellett a tejnél elsősorban az ár- és adópolitika felelős. Azonban itt a liszttermeléssel szemben már nem kizárólag az elosztás körül van hiba. Tej és tejtermék produkeiókat fokozni kell, nemesak kiviteli érdekből — ebben az irányban nagy haladás van — hanem mindenekelőtt saját tej és tejtermék ellátásunk érdekében.

III. Hús és állati zsiradék.⁵

Kombinált mértékeink szerint a szükséglet, mintegy 40 kg. fejenként. Éppen ennyiben mutatja ki az országos átlagot a statisztika. Nem nagy fejkvóta. Budapest hús fogyasztása a békeévekben 60 kg körül járt. A háborús és háború utáni években 24

³ V. ö. Szalánczy Károly adatgyűjtését (Debreceeni Tisza István Tudom. Társaság kiadása) és Dallos Sándor cikksorozatát a Magyarországon, 1934 július.

⁴ Ld. Szöllősy Zoltán, Stat. Szemle 1932 február.

⁵ Buziássy Károly, Városi Szemle 1934. 4. és kk. sz.

kg-ra hanyatlott. A mai 40 kg-os átlaghoz járul egy a statisztikailag ezidőszerint meg nem fogható baromfi, hal és vadhús fogyasztás — viszonylag nem nagyon jelentős kvantum.

Ha a táplálkozás folyamatban levő alakulását tekintjük, a hús és állati zsiradék esetében, mint a lisztnél, nem a termelés fokozása, hanem a helyesebb elosztást biztosító ár-, munkabér- és adópolitika terén mutatkoznak a tennivalók.

IV. Tojás és cukor.

Eddig olyan elemicikkekről volt szó, amelyek országos átlagban bőven, vagy megközelítőleg fedezik a szükségletet és a baj főleg az elosztásban van. Tojás és cukortermelésünk ellenkezőleg, messze elmarad a szükséglet mögött.

Sztenderdjünk 734 millió darab tojást kívánnának, fejenként kerekén évi 80 darabot. Ezzel szemben a Baromfitenyésztők Országos Egyesületének főtitkára a tényleges fejkvótát átlag 55 darabra becsüli.⁶ Így érthető, hogy a munkásköltségvetés csak évi 41 darabot tud beállítani.

Cukorból primér követelésünk fejenként 12 kg. A valóságos fejkvóta, amely volt nálunk már 13 kg is, most 8—10 kg körül mozog.⁷ Mikor Franciaország 26, Csehország 27.2, Hollandia 33, Anglia 49 és Dánia 54 kg-os fejátlagot mutat ki. Pedig a cukor fontos tápanyag: 100 g cukor 100 kalóriát jelent.

Az Iparkamarai jelentés erről a helyzetről így emlékezik meg: „A folyó termelési évben belföldi fogyasztásra még szükséges mennyiségek levonása után kb 6000 vagon export fölöslege maradt az országnak... Miután pedig az exportcukornak nemesak ára hanyatlott, hanem jelentékeny mennyiségben eladhatatlanná is vált a jövő termelési évadban feldolgozásra kerülő répmennyiség számottevő csökkentése elkerülhetetlen...”

V. Főzelék, zöldség, gyümölcs.

Mind élemezés, mind a kereskedelmi mérleg megjavítása szempontjából a magyar mezőgazdaság legnagyobb jövőjű területe.

A táplálkozás evolúciója világszerte egyre nagyobb helyet és jelentőséget juttat márkás kertészeti produktumoknak és a magyar agrárlakosság fölös munkaerejét, a

⁶ Winkler János, Mezőgazdasági Közönlöny 1932. 4.

⁷ A magy. kir. kormány jelentése az ország közállapotairól 1933, 207. lap, Kereskedelmi és Iparkamara Évkönyve 1934, 106. lap.

törpebirtokok termőképességét csak fejlett kertészeti kultúra tudja majd gazdaságsan kihasználni, ha előbb megteremtettük, technikai és szellemi feltételeit.

Ma primer szükségletünk ezen a téren mintegy 4,7 millió mm. különféle főzelék és zöldség — fejenként évi 52 kg — és 3 millió mm. gyümölcs, fejenként 33 kg. Tudjuk azonban, hogy egy módosabb polgári család csupán a nyári félév folyamán elfogyaszt fejenként 60—80 kg főzeléket és zöldséget és kb. ugyanannyi gyümölcsöt. Mészáros és Waltner népelelméleti tervezete főzelékből és zöldségből 130 kg-ot, gyümölcsből 46 kg-ot posztulál.⁸

A Földművelésügyi Minisztérium ideai jelentése főzelék- és zöldségtermésünket mintegy 3,3 millió q-ra beacsüli. Kivételünk tavaly 615.000 q-t tett.

A magyar *gyümölcstermés* az utolsó gyümölcsfa számlálás alapján kerek 3 millió q-ra becsülhető közepes évben. Tavaly kivételre került 280.000 q.

A becsülések alapos ellenőrzésre szorulnak, statisztikánk hiányos és a métermázsák száma magában nem is ad képet az egyes zöldség, főzelék és gyümölcsfélék kalorikus és vitaminos értékéről. A statisztika külön-külön kimutat minden fontosabb terméket, de mi itt szélesebbre nem terjeszthetjük a vizsgálódást. Be kell érünk a főeredményre: a magyar gyümölcs- és veteménykertészet — bár egyes vidékeken izmosan fejlődik, export és belső szükséglet érdekében egyaránt nagy és sürgős feladatok előtt áll.

VI.

A Népegészségügyi Múzeum tabellája alapján az öttagú háztartás kalória szükséglete átlag mintegy 12.000 egység. A szakszervezeti sztenderd legalább 3000-el, a kispolgári is közel 2000-el elmarad emögött. A munkás ételrend azonkívül vitaminban is szegény. A kispolgárok és önálló kisgazdák nagy része nem is éri be a feltüntetett mennyiséggel, hanem egyéb szükségletek, főleg ruházat, ágynemű stb. rovására feltorpanaszva vagy 20 százalékkal. A városi és falusi proletárrétegeknek viszont jó ha egy negyede eléri azt az élelmezést, melynek pénzértékét fővárosi kiskereskedelmi árak szerint 870 pengőben adtuk meg. Háromnegyed része többel, kevesebbel alatta mozog.⁹

Egy konstruktív és „fajvédő” magyar

⁸ Egészségpolitikai Szemle 1934 július—augusztus.

⁹ V. ö. Illyefalvi Lajos: A munkásság szociális és gazdasági viszonyai Budapesten, 1930. Kovács Norbert: Mezőgazdasági és ipari munkabérek, Zentay: A magyar munkásság életszínvonal.

gazdaságpolitika első és látszólag legkönnyebb feladata nyilván a néptáplálkozás feljavítása. Látszólag legkönnyebb, mert hiszen minden fontos élelem a trianoni határokon belül is megterem.¹⁰ Agrártermelésünk mennyiségi és minőségi emelésének két alapfeltétele megvan: *kiaknáztatlan föld és kiaknáztatlan munkaerő.*

A mai 9,7 millió k. hold szántóföldet a szikes, homokos, tőzeges és lápos területek hasznosításával közel 3 millió holddal lehetne szaporítani.¹¹ Ez nem agrárválság idejére való munka. De a megművelt terület is kevesebbet hoz, mint kellene, mert sem a latifundium, sem a törpebirtok, mai formájában nem kedvez az intenzív művelésnek. Márpedig Csonkamagyarország 16 millió k. holdjából 5,47 millió az „ekealjánál” — 20 holdnál — kisebb egységek területe, 1,5 millió kisgazda tulajdonja és 3,780.000 holdra megy az 1000 holdasnál nagyobb földtestek összege, 1600 nagybirtokos kezében.¹²

Azonkívül: az ország 3362 községe közül 2800-ban nincs tagosítás. És van olyan 30 holdas birtok, amely 70 parcellára oszlik. A szántóföldnek alig 30%-a kap trágyát. A többi sem műtrágyát, sem állatit!

És a földműves lakosság munkaereje is parlagon hever. 2 millió agrár dolgozót mai mezőgazdaságunk csak 360 millió napon tud foglalkoztatni. Tehát fejenként az év 180 napján. Maradék munkakapacitása meddő.¹³

Igy nem csoda, ha számos mintagazdaság kiváló teljesítménye mellett az országos átlag messze elmarad attól, ami kívánatos és elérhető.

Persze, földön és munkán kívül egyéb is kell a termelés javításához. Az őstermelők önmagukat is csak akkor élelmezhetik jobban, ha többletet produkálnak mások számára és ha van, aki megveszi, egyéb szükségleti és termelőjavak, az intenzívebb gazdálkodást szolgáló felszerelés, üzemi anyagok és földjavító munkálatok fejében. Az egészségnek elindításához pedig, szervezett akaraton és hozzáértésen kívül, tőke szükséges, folyósítható tartalékok a hosszlejáratú munka alimentálására. Így kapcsolódik az első, agrárországban viszonylag legkönnyebb feladat a többihez, a nehezebbekhez. Külön meg sem oldható. Rá kell hát térnünk a szükséglet és ellátás egyéb ágaira és sorra kerítjük először is a *ruházkodás, háztartás és lakás* munkaterületeit. (Folytatjuk).

¹⁰ Kivéve a sót. Tiszta autarkia alapján ebben az országban kenyeret se lehet sütni.

¹¹ Seress László: Agrárreformáció, 1931.

¹² Statisztikai Szemle 1931.

¹³ Matolcsy Mátyás: Mezőgazdasági munkanélküliség, 1933.

IRODALOM :

SZERB ANTAL magyar irodalomtörténete. Riedl egy vázlatos tanulmánya kísérelte meg először azt, hogy a magyar irodalomtörténetből tényleges történetet csináljon: nem egymástól elszigetelt életrajzok, legfeljebb iskolák össze nem függő sorát, hanem a szellem ömlését, bizonyos folytonosságát, amely ömlésben az egyes költői személy teljesen feloldódik. Szerb Antal két kötetben véglegesen és maradéktalanul keresztül-vitte a szellemtörténet szempontját és ezzel tulajdonképpen felvetette a problémát: van-e a magyar irodalomnak szellemtörténete?

Az, hogy még a legutóbbi időkig is mindig és csakis egyéniségekről és különálló irányokról volt szó, akik és amelyek külföldi (ritkábban belső) ösztönzésre megindultak és megint elvesztek, talán nem egészen véletlen. Nem a helytelen irodalomtörténeti felfogás látta így a magyar irodalmat, hanem talán a módszert maguk a tények diktálták. Lehet, hogy azért nem volt irodalom "története", mert tényleg csakis és csak különálló költői személyek éltek, de sohasem volt egységes szellemi ömlés, vagyis egyáltalában nem volt történet. A történet az, hogy vannak el nem vesző ösztönzések: elmerülnek, láthatatlanná válnak, elbújnak, feltámadnak, de mindig azok, amik, — immanensek és mindig vannak. Amiről egy történetben szó lehet, hogy az egész szellemiség összesének milyen változata aktuális éppen abban a történelmi pillanatban, ami egy költőben megnyilatkozik. Ez a folyamat a duréje jelenléte. És ez az, aminek hiánya a magyar irodalom, mint folytonos megszaktítás, mint egymástól távol álló, egymással semminemű összefüggésben nem levő személyiségek mozaikja: akik bele vannak ugyan ágyazva valamilyen szellembe, de ez sohasem spontán magyar, hanem legtöbbször európai és, ami még fontosabb, sohasem folytatódik, hanem bizonyos ponton teljesen és maradéktalanul kihangzik és elvész. Ahogy a magyar gondolkodásban soha sincs szó a gondolat történetéről, csak egyes gondolkozókról, ahogy „A modern dráma fejlődéstörténetében” Lukács György mondja, a magyar irodalomban sincs szó a szellem állandó ömléséről, hanem ritmikus feltöréséről. Hogy a ritmust mi szabályozza, nagy egyéniség, külföldi hatás, belső szituáció, egyéb ellenőrizhetetlen és kibányászni való és érdemes titok?

A másik kérdés ebből következik és még komolyabb. Van-e magyar irodalom, vagy csak magyar nyelvű irodalom van, a nagy európai szellemi megnyilatkozásoknak eltorzult reflexválasza, továbbfejlesztésre, megragadásra képtelen passzív, csupán nyelvi, de nem szellemi reakció? Ez a kérdés a magyar irodalom nem valóságának, hanem egyáltalán létének kérdése. Ha a magyar irodalom nemcsak reflex — ezt a lehetőséget is el lehet gondolni — abban az esetben a helyzetből következik, hogy magyar irodalom van. Még nem kell összefüggő szellemiségűnek lennie, lehet az irodalomnak valamilyen tünete is. Ha csak reflex, akkor magyar irodalomról beszélni sem lehet, csak magyar nyelvű irodalomszzerű jelenségről, amely itt-ott rapszodikus, vagy ritmikus felőtör, bizonyos eredményt elér, talán csak a felületen, talán mélyebben is és ismét eltűnik anélkül, hogy megindítana valamit, ami örök. Ha spontán erő is közbejár, akkor a reflex legfeljebb eltorzul, — kivetkőzik, megváltozik, esetleg elveszi azt, ami benne lényeges volt; legfeljebb valami szint kap, ami talán előnyére válik, talán nem; legfeljebb gyökeret ver, ki tudja meddig és milyen talajban. Szellemtörténetről alig lehet szó. De a kérdés mélyebben fekszik: lehet-e szó irodalomról? — A magyar irodalom szellemtörténete már mindenesetre megvan.

Szerb Antal előlegezte a magyar irodalmat, szellemet és történetet és ebből nagyszerű könyv került ki, nem lehet azt mondani, hogy minden reális alap nélkül való költészet, de mindenesetre nagy negatívum maga a tárgy felé. Mindig elragadó, ha valaki olyasvalamiről beszél, ami nincs és még elragadóbb, ha olyasvalamiről beszél, amit ő talált ki. A nagy fantázia, a nagy alkotó életosztón szabadon dolgozik anélkül, hogy a világ tényei megzavarnák. Ennek a könyvnek ez a nagyszerűsége: ragyogóan beszél, el tudja fogadtatni, amit mond, meggyőz, sőt elbájol. Olyan hypothetikus és lebilincselő, mint egy detektívregény. Jól fegyelmzett fantázia és termékeny szellem megnyilatkozása az, ami feltétlenül elragadó, — a „Kincses sziget” Stevensonja megirigyelné. A könyv soha, egyetlen mondatában sem szűnik meg irónikus lenni. Személyekkel szemben tudatosan az, a tárggyal szemben azért, mert ez a tárgy természetéből következik. A magyar irodalom szellemtörténete, amikor feltevése a szellem, a történet és feltevése az irodalom. Ebben az iróniában válik az egész kérdés az író számára személyessé. Az

olvasóban is. Az állandó jelenléte annak, hogy: mindez pontosan így volna, hogyha volna valami, amiről ezt el lehetne mondani. Az a lesben levő fenyegetés, hogy: egy ponton ki kell derülnie annak, itt olyasvalamiről folyik a szó, aminek illúziója régi és általános, de mégis illúzió. Magas szellemiségek számára csábító feladat, vakmerőség és veszély. De a magas szellemiség mindig veszély. És így a magyar irodalmon keresztül a szerző metafizikai probléma előtt áll. Az olvasó is. Kiténik, hogy a könyvnek a magyar irodalomhoz igen kevés köze van, olyan kevés, hogy éppen csak erről szól, — ez a nem ok, hanem alkalom, hogy a sokkal mélyebb lényeg megíródjék. Szerb Antal könyve alkalmazott atheista teológia. Ezért egyéni, stílusbeli, szellemi és nyelvi nagyszerűségei mellett tökéletesen korszerű. Ez magyarázza megragadó hatását, ezért időszerű és ezért van olyan sikere és lesz.

Hamvas Béla.

Dr. Frigyes Julia kölcsönkönyvtára
Budapest, IV., Veres Pálné-u. 8. T. 83-2-08.

TÖRÖK SOPHIE: Hintz tanársegéd úr! (Káldor kiadás, 1934.) Azok, akik egy irodalmi mű értékelésénél kritikai választóvonalként a tendencia kérdésért tekintik, egyoldalúan látnak. És sajnos, sokan látnak így. Vannak közöttük olyanok, akik „megvetik” azokat a műveket, amelyek nem dobnak fel kifejezetten problémákat és vannak olyanok, akik „szép hazugságokért” kiáltanak a „csúnya igazságok” helyett. Holott a művészet elektromosságával telített alkotások sohasem tendenciák és sohasem lehetnek tendenciamentesek. Bármennyire kihangsúlyozódik is egy műben valamely probléma, ha az írás a művészi koncepció kohójában kapta meg az anyagnak megfelelő törvényszerű formáját, akkor sohasem válhatik vásári portékává. Ugyanígy, azok a művek, amelyek látszólag minden egyetemes problémától mentesek, ha megvan bennük a művészet sugárzó energiája, az „clefantsontorony”-ból is szétugározódnak a közösség erőforrásai.

Török Sophie könyve ez utóbbi csoportba sorolható. Látszólag individuális írás. Egy egészen kivételes lélek úgyszólván egyetlen életmegnyilvánulását dolgozza regénnyé az író. És mégis, anélkül, hogy szimbólumokat keresne, a művészi erő útján törvényszerűen érkezik el az egyetemes emberi problémákig. Ahogy minden el az oceanhoz vezet.

Kasper Irma „doktorikasszony” beteg vágyódását se terhelt lélek összeroppanását írta meg Török Sophie, műve azonban sokkal több ennél.

Kasper Irma problémájában a férfi és nő nem alapvető szexuális különbözőségének a nőre vonatkozóan többé-kevésbé tragikus következményei jutnak kifejezésre.

A könyv hősnője nem normális ember, fizikai elváltozás, vagy terhelt idegek hajszolják a legtragikusabb pontig, de öntudatosan vagy öntudatlanul ezt az utat járja bizonyos fokig minden „normális” nő is.

A nő egész lényét viszi a szerelembe, a női szexualitásnak nem elég a fizikai felgerjedés, — a férfi legtöbbször csak részletet ad önmagából.

A regény koncepciója: merész egyoldalúság, mely egy domináló életmegnyilvánulás magaslatáról egy síkra koncentrálna minden fénycsóvét. Ez a koncepció a regény első részét vonatottá teszi, de a tiszta, öntudatosan csiszolt stílus ezt ellensúlyozza.

Külön megemlítést igényel az író drámai ereje, mely a halkra hangolt mű egyes részeiben elemi erővel tör utat. Az a jelenet, amelyben Kasper kisasszony először ül szemben a férfival és önmagával vívódik, a belső párbeszéd eleven erejében túllendül a regény-kereken és izgalmas drámai jelenetté fűődik.

Zemplényi Klára.

SIGURD HOEL: Szerelem a strandon. (Kosmos, 1934.) Ráéró emberek társasjátékáról szól Sigurd Hoel „Szerelem a strandon” című regénye, amit Beke Margit fordított magyarra és a Kosmos sorozatában jelent meg. Fiatal emberekről, akik sokkal inkább semmivetésük, mint komoly tevékenységük fáradalmait pihenik kéthónapos, jólétsugárzó nyaralásukkal és jóléti szerencsés születésük átribútuma, nem pedig szorgalmuk, vagy kitartásuk eredménye. Mi sem természetesebb, mint az, hogy az ilyen emberek tele vannak problémákkal. Nem a tegnapi adósság és nem a holnapi kenyér, nem a reálbérek csökkenése és nem a munkanélküliek táborának növekedése foglalkoztatja őket, a szerelem az, ami tengert korbácsoló és parti sziklákat megmozgató talányként kavargó körülöttük. A szerelemnek és a szerelmi gyönyörnek azonban csak egyetlen szó jutott szótárunkban — akármennyit beszélnek és gondolkodnak is a kettőről egyszerre — így tehát nem kerülhetnek el olyan pontig, ahol a kettőt képzeletükben, vagy a valóságban szétválaszthatnák.

Nehéz eldönteni, hogy csak jól jellemzi, vagy pedig finoman persziflálja is Hoel ezeket a szerelmi felszabadulás jelszavait csakcsógó és dörmögő, ráéró embereket. Aki ismeri a ráérők társadalmát, aligha látja alakjait és helyzetét elrajzoltának, vagy túlszínezettnek. Persziflázs-iz legfeljebb úgy került a

regénymasszába, hogy az író nem tagadta meg saját ínyének fanyarságát, amikor komoly regényszakács léteére az automatabüfféek olcsó irodalmi étkeinek kellekeiből és azok külső szabványainak megfelelően gyúrt, formált, sütött valamit — — amiből nem olcsó tömegcikk lett, hanem valami egészen más.

Más, egészen más Sigurd Hoel regénye, mint azok, melyek csiklandó külsőségekkel és étvágygerjesztő tartalommal propagálják az ú. n. szerelmi felszabadulást. Felhasználta receptjüket, de jobban használta fel. Azt hiszem, addig sütötte a tésztát, míg elporladt minden, ami csak „tészta” és felénk fcketállik a ráérő emberek mozgató szerkezete: a lehető legr primitívebb, érzéki ösztön. Ez az ösztön annyira nyers, hogy cselekvésének brutális kitöréseit leplezni, kendőzni kell. Kendőzni kell, mert a ráérők társadalman belül kendőzködő nagyapáik és nagyanyáik kora óta nem történt semmi, ami ösztöneiknek más irányt, más lehetőséget adott volna, hanem arasszal mérhető területre zsugorítja bonyodalmaikat. Vagyishogy valami mégis változott: a divat. Más ma a smink, más ma a kössönytyű és más szövésű a szerelmi bujócskák ablakfüggőnye. A sminket az egyenjogúság eszmegazdaságából csenték, a kössönytyűket a felszabaduláséból lopták, a függönyöket pedig lélektani iskolák kommercializált fonalából szőtték.

Ezt a „lélektani” függőnyt tárja szét, vagy tépi le Sigurd Hoel „Szerlem a strandon” című regényében. Meztelen emberek úzik egymást a függöny mögött. Nincs rajtuk már semmi, amit a jólét és divat cicomáiból magukra szedtek. Leplezetlen ösztönemberek ezek, akik ököllel intézik el szerelmi konkurenseiket ugyanúgy, mint akármelyik tanyai Jancsi, vagy Péter.

Sok jó részlete van ennek a regénynek. Legszellemesebb talán az, amikor a háború utáni fiús nő típus kialakulásának az okát keresi. Azt mondja, hogy a lövészárokból és foglytáborban a férfiak nagyrésze bizonyos homoszekszuális hajlamokat szedett magára, a nők pedig fiús külsővel védtek ki teljes csatavesztésüket.

A címet viszont hibáztatom kell. „Szerlem a strandon”. Elsősorban magyarul. Aztán nem is mond semmit. Ellentétben a regénnyel. Mert az mond. Sokat mond. Annyit, amennyit kortörténeti dokumentumnak mondanía kell. Mert az: kortörténeti dokumentum. Részben kortörténeti is.

Körmendi Zoltán.

Modern kölcsonkönyvtár Erzsébet-körút 39.

Dr. KELLNERNÉ és KOLTAI AGI.

DALLOS SÁNDOR: Mint a kőbor kutyák. Novellák. (Új írók kiadás, 1934.) Egy egyszerű ember egyszerű hangon elmond néhány történetet. Nincs fordulat, nincs bonyodalom, nincs csattanó. És mégis van valami ebben az íróban, amivel közel férközik szívünkhöz, amiért már az első pár oldal után megszeretjük. Egy furcsa, szürke, szegényember, munkanélküli, drága, kedves szomorúság. Emberei nem felsőbbrendű lények, nem hősök, nem bonyolult jellemek, csak földön járó egyszerű emberek. De talán nem is egészen a földön járnak, mert az író mindegyiknek adott egy keveset a maga mérhetetlen nagy idealizmusából. Alakjairól nem is ad teljes jellemrajzot, de egy-egy tettükből, mondatükből tökéletesen megismerhetjük őket. Cselekményeiben, alakjaiban, általában egész írásában egy kissé Travenre emlékeztet, csak éppen nem veszi át annak váratlan és hirtelen fordulatait. Kitűnően ismeri a világot, melyet leír, sőt, olvasás közben úgy érezzük, hogy írsaiban saját élményeit adja vissza. Talán éppen ez az, ami olyan széppé, kedvessé, vonzóvá teszi Dallos Sándor írásait.

Strausz Pál.

TUKÖRCSEREPEK. Körmendi Zoltán novelláskötete. A novella a legművészebb műfaj. A legközelebb áll a művészi alkotás „nem e világból való” parancsaihoz és legtávolabb az élettől. A regény, a dráma mindig földadása a művészi elveknek, sőt mennél elvszerűbb, annál élettelenebb és annál különb, mennél kíméletlenebbül és szabálytalanabban zuhan belé a művészetből független valóság. A novella azonban kerek, lezárt egész, valami egészen más, mint az élet a maga örökös befejezetlenségével. A novellát szerkeszteni kell, vagy belülről, öntudatlanul alakul önmagában befejezetté, a novellának a kész szobrokhoz kell hasonlítani; ezt a tért töltöm ki és nincs tovább.

Sokféleképpen lehet kibújni a novellairás szigorú parancsai alól. Meg lehet nyújtani kis regénnyé, vagy akár háromkötetes regénykolosszussá, — ma ez a divat — vagy nyugodtan elanekdotázni egy eseményt, vagy lírai verset, vallomást írni prózában. De egyik sem megoldás. A novella olyan legyen, hogy egy szót se lehessen elvenni belőle, de hozzátenni se — vagy pedig ne legyen!

Körmendi Zoltán tudatában van annak, hogy a novellairás a legvadabb és legsúlyosabb művészi probléma megoldása. Teljesen kell lenni egy szigorúan elhatárolt területen, világot teremteni, végtelenséget egy műfaj börtönében. De Körmendi Zoltán is igyekszik kitérni a feladat súlyossága alól. És erre két hátsó ajtót vágott magának: mester-

kéltén szerény vagy célzatosan programmszerű.

Szerénység már maga a cím: Tükörcserepek. És a címet adó novella, meg a témában és kifejezésben hozzákapcsolódó novellák egyaránt azt mondják — ne kívánjatok tőlünk többet, amik vagyunk, csak tükörcserepek akarunk lenni, annyit csillogtatunk a világból vissza, amennyit lehet. De vannak itt írók, amelyek nem engedelmességek a szerző szerénységének és kiugrottak a sorból. Nem törött tükörcserepek, hanem egész világok. A makrokozmosz a mikrokozmoszban. Ilyen elsősorban a kötet reprezentatív első novellája: „Bacchus a hegyen”. A magyar földművesnép életének könyörtelen keresztmetszete, az úgynevezett uriság és a paraszti sorsok találkozása. Tisztán lát egyéneket és osztályokat, a maguk végzetserű bűneiben és érényeiben és bűnökön, érényeken túl, az állatian mély,endőzetlenül természetes ösztöneiben. Valahogy van ezen a novellán bizonyos irodalmi patina, bizonyos elavultság minden értéke ellenére: huszonöt év előtt, a Nyugat mozgalmának kibontakozása idején íródtak ilyen novellák, telve fülldet kritikával és lázas igazságkereséssel, amely nincsen tekintettel sem jobboldali, sem baloldali érzékenységére.

A programmszerű, szinte politikai jellegű gondolatok a novellák jórészt irányzatosság avatják. De éppen ez az akart irányzatosság szakítja szét az írók belső igazságát. Kőrmen di itt könnyebb végeről fogja meg a dolgokat: nem érzékeltet, nem gyöz meg művészi eszközökkel, hanem egyszerűen állít és „kinyilatkoztat” a novella mondanivalójától csaknem függetlenül. Sőt egyik-másik ilyen novellának nincs is mondanivalója. Kissé dolgozatszerűek, elvállalt irodalmi feladatok.

Szimbolikus író. Ez is bizonyos foku elavultság. Sokszor a modorosságig szimbolikus. Igaz, hogy legtöbbször egy világnézetnek a kifejezője, amely nem tud másképpen megnyilvánulni. Ez a mentsége.

Erotikus író. Az igazságkeresésnek ez is egyik útja. Megmutatni az embert a maga meztelen vágyaival, nem szépitve semmit, és mindig a megnyilvánulásainak durvaságában. Talán itt véti el Kőrmen di, mert nem látja meg a nyers testiség durvaságain túl a tragikusán szépet.

Magyaros író. Nem sujtásosan és kifcifrázva. De mégis erőltetetten. Magyarossága éppen úgy program, mint irányzatosság.

Szocialista író. Legalább is az akar lenni. A szándék is becsületet bátorságot jelent. Ma. Kár, hogy inkább elvi állásfoglalásai, mint láttatással az.

Van egy álma az egyik novellában: költői riportot kellene írni. Valószínűleg itt a ki vezető úr Kőrmen di Zoltán nem mindennapi tehetsége számára. Költői riportot írni! „A ma költészete: riport” — mondja. A novella, amelyikben ezt megírja, az író lelkének árulója. Nem akarom ezt csinálni, inkább beleörülök: ez a novella értelme. De nem szabad beleörülni, csinálni kell! Minden korban azt kell írni, amit lehet. Valamikor époszt, valamikor nagy tragédiát, romantikus regényt, erotikus novellát, szonettet, irányregényt, lélektani regényt kellett írni. Ma költői riport kell. Kőrmen di Zoltán novelláskötete még nem indult el arrafelé, csak jelzi az utat. Érdekes, belülről forrongó írók, egy vajudó művész alkotásai.

Arian.

**Dr. LANGER NORBERT kölesönkönyvtára
vezet Budapesten. (Andrássy-út 5.)**

NAGY LASZLÓ: A magyar közoktatás reformja” és dr. Kemény Gábor: „Iskolai értékelés és kiválasztás”. (Budapest, 1934.) Legutóbb a középiskolai reform parlamenti tárgyalásánál derült ki ismét, hogy politikusaink nagyrésze ugyan előszeretettel használja hordószólamul a magyar kultúrfőlényt, de viszont saját személyével annál kevésbé dokumentálja. Még úgynevezett ellenzéki vezetőfőrfiaink túlnyomó többsége sem jutott el — bizonyára csupán egyéb országmentő koncepcióival való rendkívüli elfoglaltsága következtében, — addig az elemi belátásig, hogy gyökeres politikai rendszerváltozás csak a közszellem tökéletes megváltoztatásán, tehát csak a nevelés meg reformálásán keresztül képzelhető el. Már pedig, ha még az ellenzéki politika sem jutott el eddig a felismerésig, hogyan várhatnók el ugyanezt a hivatalos kormánypolitikától? A hivatalos kormánypolitika nagyon természetesen még ma is ott tart, hogy a régi iskolák elavult épületét igyekszik jól-rosszul, — persze inkább rosszul, mint jól — toldozni-foltozni és mereven elzárkózik minden átfogó szellemű újítástól. Közben szakemberek és laikusok ankétjai meg iratai mind fokozódóbb erővel követelik, hogy tüntessék el azt a szakadékat, mely az iskola és az élet között vithatatlanul fennáll, hozzák közelebb az iskolát a reális élethez és ne csupán úgynevezett általános műveltséget adjanak a gyermekeknek, hanem tanítsák meg őket a maguk lábán járni, plántáljanak beléjük egyéni kezdeményezést és önállóságot. — A kapuk azonban, melyeken ezek a követelések dörömbölnek, rendkívül erősek és még a diáköngyilkosságok folyton növekvő száma sem tudja rábírní őket, hogy konokosságukat feladja, végre megnyílja-

nak. Pedig milyen más lenne a magyar iskola, ha ez bekövetkezne — és milyen más lenne a magyar élet is, ha ilyen iskolát végzett fiatalok kerülnének a tengelyébe!

Csak egészséges, munkájukat szerető és megbecsülő, a hivatás tudatával átfűtött, szociális érzéssel átitatott emberek képesek az új Magyarország felépítésére, — ilyen fiatalokat kell tehát kitermelnie az iskolának. Ez az alapelv vezette néhai Nagy Lászlót, az úttörő magyar pedagógust, mikor a gyermektanulmányozás eredményeinek és a sajátos magyar jellemvonásoknak figyelembevételével a magyar közoktatás reformtervezetét elkészítette. Ennek a reformtervezetnek a típus-kereteiről, — főleg talán a külön liceum felállításáról, — lehet ugyan vitatkozni, de a formai váznál lényegesebbek azok a pontok, amelyek igazi tartalmát és jelentőségét adják: az általános tankötelezettség korhatárának felemelése, az iskoláztatás ingyenességének bevezetése, a gyermeklélektani, gyermekvédelmi szempontok és a megértés szellemének érvényesülése, a tehetségek szabad kifejlődésének biztosítása.

Hogy ez utóbbi tekintetben ma milyen sívár a helyzet, azt a következő füzet, dr. Kemény Gábor „Iskolai értékelés és kiválasztás” című tanulmánya döbbenetes élességgel tárja fel. A modern gyermekpedagógiában járatlan olvasó ugyan némi joggal szemére veheti e tanulmányt az aránytalanságát, — a jelenlegi osztályozási rendszer lélektani és társadalmi romboló hatásainak részletes kritikája után a kívánatos új értékelés irányelveit kissé röviden vázolja fel, — mindazok azonban, kik e témakörben inkább járatosak, nagyon jól tudják, hogy az iskolai értékelés és kiválasztás új módszereinek ismertetésével már számos elméleti munka és sok gyakorlati kísérlet is foglalkozott. A probléma ma már töviről-hegyire megtárgyalt és a hangsúly nem is annyira az értékelésen van, mint a kiválasztáson: nem a tanulók négy vagy öt érdemjegy szerint csoportokba való skatulyázása fontos, hanem annak megállapítása, hogy ki ki egyénisége alapján milyen munkakörre hivatott. Ilyen rendszer mellett természetesen ugyanolyan értékes lehet az a diák, aki a technikai vagy kereskedelmi tárgyakban, mint az, aki a szellemi tárgyakban tűnik ki.

Ma már nincs másra szükség, mint az e téren végzett elméleti és gyakorlati munkák eredményét a hivatalos tantervek és nem utolsósorban a tanító-, valamint tanárképzés reformján keresztül átvinni az összes iskolákba; de ha már éppen a kiválasztás kérdésénél tartunk, ismerjük fel, hogy annak elveit következetesen érvényesíteni kell az élet összes vonatkozásaiban s így a politika területén is:

nemcsak a tanerők és tanulók helyes kiválasztása bír jelentőséggel, hanem azoké a politikuskosé is, akik egy ilyen reform horderejét át tudják érteni.

Herczeg István.

Kölsönkönyvtár és könyvkereskedés: GONDOS SÁNDOR, Andrassy-út 67.

HÁROM VERESKÖTET: Magyar Kató: Asszonyok, vigyázatok. Egy tehetséges asszonyköltő negyven s egy-néhány versét foglalja magában e kötet. Legkitünőbb tulajdonsága e költőnőnek, hogy tökéletesen ismeri tehetsége határait s kitünően tud gazdálkodni a rendelkezésére álló anyaggal. Nem akar mást és nem akar többet, mint amennyit a tehetsége elbír. E különösképpen kezdő költők számára felbecsülhetetlen értékű tulajdonságának köszönheti, hogy kimondottan rossz vers nincs is a kötetében, jó vers viszont akad néhány darab. Gondolom, a „Hajnali vándor”, „Lépés” és a „Mindvégig jai” című versei mutatják azt az utat, amelyen a költőnek haladnia kell.

Szekszárdi Molnár István: Lélektükör. Irigylésre méltó versíró e kötet szerzője. Irigylésre méltó ugyanis gátlás nélküli lírai kedve, amely a papír előtt annyira elragadja őt, hogy minden közhelyet, minden üres formulát le mer írni. A legismertebb s a legáltalánosabb élményanyagot a dilettánsok szóbőségével dagasztja verssé. Nála a szavak „mámorosak”, a dal „zengő”, a csókok „égnék” s a gyermekek hangja „oly bájos, mint a hárfa zenéje”.

Irigylésre méltó aztán az a naivitása is, amellyel illetéktelenül adja tudunkra, hogy mi mindent tud:

„tudok mulatni, nevetni, sírni,

Könnyezni és levelet írni.

tudok egyedül lenni, hallgatni,

álmodni, látni és akarni.

tudok gondolni szépre, nagyra,

várni nyárra, őszre, tavaszra.”

E tudásával a költő valóban bámulatos és egyedülálló. A könyvben egyetlen nagybetű sincsen!

Barát Endre: Anteus dalol. A könyvben egyetlen olyan vers sincs, amely magán viselné egy költő alakított és formáló kezének a nyomát. Csupa-csupa általánosság, amely jólkipróbált közhelyek formájában jelentkezik.

Barát Endre úgy ír, ahogyan a városi kispolgárságnak legalább 95 százaléka gondolkozik. Még csak meg sem kísérli az átlag főlé való emelkedést. A költő pedig itt kezdődik valahol!...

Z. a.

KERTÉSZ MANÓ: Szállók az úrnak. (Az udvarias magyar beszéd története). Az író és az irodalmi kritikus sztatikusán, egy időpontban nézik a nyelvet: a formálódó nyelvyagból jön létre az írásmű, az író nyelvű uralma pedig a tehetség, mely jelenti viszonyát valamely időpont nyelvéhez. A nyelvbűvár azonban az elvonuló időben nézi a nyelvet: annak változásait kutatja és a változások mögött a változás jelenségének okát. Kertész Manó így kutatta eddig szokásmondásaink eredetét, most pedig az udvarias magyar beszéd történetét, az élő beszédet és a legelevenebb irodalmi műfaj, a levél nyelvezetét vizsgálja és ebből vonja le tíz század társadalmi értékelésére vonatkozó megállapításait. Példával illusztrálunk: majd 800 évvel ezelőtt uram a királyi herceg, a trónörökös megszólítása volt, 100 év múlva már az udvari kíséretben levő előkelőket tisztelik meg vele. Majd társadalmi értéke még lejjebb száll: a XVI. században már a végvári tisztek megszólítása, a XVII. században még nemes embernek, főrangúak familiárisainak megszólítása. A megyei nemességtől elpotyázza a városi tanács. Végül a városi polgár már mind úr lesz és a nemesi cím biz előbbvaló: „ma egy elévaló városi ember is, ha úrnak nem mondod, feldúzza az orrát” (Apor Péter, 1736). Most pedig már mindenki úr!

Az udvarias megszólítás tényleg hatalmi viszonyokból indul ki, a kiszélesedés csökkenti belső értékét, más helyzetet és nem valódi tekintélyt jelölő a barokk kor kicifrázza, jelzőket vall mellé, puszta formává lesz, mint a barokk udvari élet, ragyogása kedvéért él csupán; a rokokóban újra megkomolyodik; az abszolutizmusban hazug szóvá válik, meghunyászkodás és alázat lesz értelme. Demokratikus kor devalvációja végső állomása minden valódi szónak: ürességet takargatnak vele rövidpéNZű, nagyotivó, címkörságos polgár-emberek.

Kertész Manó könyve idők erkölersajza; mintája miképp kell osztálynyelvet és annak kifejezéseit értékelni. Nyelvészeti anyagának dús tárházát, nemzetközi nyelv- és stílustörténeti ismereteit szorgos kutatása adta, mindezt az ő szellemi eleveníténi át. Művének egyes fejezetei (A magázás története, Uri ember) kiváló szellemtörténeti rajzok és a hajdan oly széles körökben kedvelt nyelvészeti új elterjedésével kecsesgetnek. Ezért várjuk az osztálynyelvről és a köznyelvről szóló új könyvét.

Erdödi József.

FELIX SALTEN: Florian (Paul Zsolnay Verlag, 1934). Florian Ferenc József Iova. Története nemcsak egyszerűen egy lónak a története, hanem története ugyanakkor egy egész

kornak, a monarchia utolsó nyugalmas, boldog éveinek. Florian a lipizzai ménés büszkelege, a legszebb paripa, aki csak valaha született. Ápolója, a paraszti Anton Pointner csodálatos tehetséggel neveli, alakítja, ösztönösen előkészíti dicsőséges, megérdemelt „pályafutására.” Florian a szépség és a tökéletesség. Florian szinte már szimbóluma egy szép és tökéletesnek látszó világnak. Bécsbe felkerül és a császári ménésben tanúja lesz a béke utolsó éveinek, mindenkit „megismer”, aki csak számít abban az időben és központja lesz az egész udvari társaságnak. Ami történetében eddig csak mese volt — állatmese! — az lesz most valóban történelemmé. Florian és a császár monarchiájának izgalmas művelődéstörténete összeforrva ígét a világháború veszélyes esztendeje felé. De addig még sok minden történik. Él még Ferenc Ferdinánd a szerencsétlen, önmaga által is féltreismert trónörökös, az udvar túlzó szeretetének és mégtúlzóbb gyűlöletének célpontja. Él még Ferenc József, az utolsó uralkodó, egy uralmi vágykép utolsó hordozója, egyetlen biztosítéka Európa nyugalmának és már maga is történelem: világtörténelem és kultúrtörténet. És él mindenki, aki azóta már régen meghalt, vagy testileg, vagy pedig az idő jótékony jóvoltából. A ló pompás története mögött áldatlan viszály feszül, amelyben benne van a rosszabb jövő záloga: az öreg császár és a hatalmi mániákus trónörökös gyűlölködő, késhegyig menő harca.

Felix Salten eddigi állatregényei mellé új színekkel csatlakozik ez az új. Azelett csak az állat volt a fontos, a maga ösztönös életével és önkéntelen jelkép-értékével. Elég csak a „Fünfzehn Hasen“-ra vagy a felejthetetlen „Bambi“-ra gondolni. Most a paripa története csak ürügy arra, hogy az író másról beszélhessen. Itt ugyan minden Flóriánért és Flórián miatt történik, de világos, hogy nem ez a fontos Salten számára. Sokkal fontosabb az aprólékos és meggyőző körkép a császári Ausztria és a császári Bécs kultúrhistoriájáról, ez a nagyon őszinte és nagyon kaján vallozás. Aligha van még valaki, aki jobban tudta volna megírni ezt a könyvet, mint Salten, a „nagy idők” tanúja és hí krónikása. Salten elsőrendű munkát végez. Ha nincs is az egésznek lendülete, ha hiányzik is belőle régebbi állatregényeinek naiv kedvessége és raffinált bája s így a ló története nem is mindig érdekes, — annál jobb, frissebb, szemléletesebb a könyv másik oldala. Él, süstörög ez az udvari társaság és a pletykák, marakodások, mulatságok közt is többet beszélget vele az író az elkerülhetetlen végről, mintha komolykodó, tudományoskodó keresztmetszetet adott volna.

Thurzó Gábor.

HENRY POULAILLE. A francia irodalom már régen nem a l'art pour l'art irodalma s még az „individualista” írók is egyre inkább látják az egyén és a társadalom összefüggéseit.

Nem azokról akarunk írni, kiket az utolsó évek és hónapok rábresztettek a „társadalmi” erők működésére, akik a „szellem” megmentéséért állanak jobbra vagy a kultúra megmentéséért balra, hanem egy olyan íróról, ki sose szakadt el osztályától, nem is próbálta Prospero bűvös játékait, de első sorától az utolsóig a dolgozóknak és a dolgozóként írt.

Első regénye: „Ils étaient quatre”, négy katonára 24 órássá szabadságának története. A regény magva az egyéni tudat változásai és tágulása a közös sorsban. Négy jókedvű katonára egy elhagyott barlangra bukkan. A négy ember eltéved, a gyertyák leégnek, napok és éjszakák megkülönböztelen sötétjében mint egy emberállat más és más hangú kétségbeesése, reménye, elszántsága és összeomlása rohan és bukik el a barlang sokkilométeres folyosóútvesztőin. Ugyanakkor a „nagy gép” merev és embertelen mozdulatai, az eltűnés visszhangja a században. Az őrmestert át helyezik, a bakák megtárgyalják a „szökevények szerencséjét”, a járőr mitsém sejtő tompa lanyhasága. A barlang bejáratától pár méternyire a „négyek” bevették nevüket s alig pár lépésnyire fordulnak vissza a „lusta szabadtók”.

„L'Enfantement de la Paix” a háborúutáni Franciaország rajza. Fegyverszünet. A front első kiáltása: haza. És rendet csinálni otthon. A katonák még közben tartják a fegyvert, még övek az erő és a hatalom. Míg a frontot munkatáborokban tartják fel, az otthon idegesen vár. Lassan szívárognak csak haza a katonák, enyhülten és letörve. A regény főalakja Magneux, tudatos munkás s tulajdonképpen az ő életgörbéje mutatja a munkásság megtörését. Magneux négy évi pokolból indul haza élni. Mi várja? A műhelyben más áll a helyén. A gazda néhány frankkal kifizeti. Az új harc a munkakeresés, harc a kenyérért. Egy Páris melletti gyárban talál munkát. Sztrájk. Már érzi, hogy a sztrájkot le fogják verni, de még hisz a dolgozók jogában. Közeledik az a május elseje, melytől a francia kormány a szociális forradalmat rettegte. Május 1. Magneux napok óta hánykódik betegágyán. Lázában hallja a hívást, a forradalmi roham dalait... csak lázálomban. Minden hiába, hiába a sztrájk és hiába a május 1.

Magneux visszamegy a gyárba. Felesége visszajön hozzá. Július 14. Az első „Július 11” a háború óta. Magneux együtt felejt és akar felejteni az élőkkel. S a többi?

A többi... tudod... nyögi Magneux, a friss levegő sem jónáítja ki, — fütüülök rájuk!

Üvölti: Fütüülök rájuk! — És Magneux körül még 50,000 és több üvölti, hogy fütüül mindenne. Mind fütüülnek, tán nem is tudják mi az a minden, de fütüülnek minderre... Így is boldog az ember?!

„Le Pain Quotidien” az 1903—1904 párisi munkásainak élete. A munkásház, a műhelyek, a munkásnegyed uccáinak, szervezeteinek és nem utolsó sorban a gyerekek életének hű freskói. Magneux lezuhan az épülő házról. A vállalkozó takarékoskodik a fával. Gerinctörés. Hónapokig fekszik betegen s körülötte elvonul a proliháig élete és halála. A Biztosító nem fizet. A kőművesek segélyzik Magneux családját. Ezek a munkásélet leírásának elemei éppen közelebb hozzák számunkra az 1903—1904 nagy szociális mozgalmának megértését. Nemcsak számunkra, ők: a kőművesek, bányászok, földmunkások is megértették. A regény itt kiszélesedik és a munkásszozgalmi taktika, a reformista taktika perévé növekszik. Poulaille megírja a „nagy sztrájk” történetét, melyet a Clémenceauk és Millerandok leszerelnek... Így tanulja meg Loulou Magneux, Magneux kis fia, mi a „mindennapi kenyér”.

Poulaille regényeiről beszámolni tulajdonképpen annyit volna, mint Franciaország igazi történelmét írni le... A történelem rajzolja alakjai egyéni életének vonalát. Nem is történik más, mint ami a műhely és a család közt fardadhatatlanul járó munkás élete. Ezt viszont Poulaille tökéletesen írja meg. S aki ismerni akarja a francia munkást, az Poulaille regényeiben megismeri. S. G.

Apróbb bírálatok:

DÖBLIN: Alexanderplatz. (Nova.) Az alvilági életet rajzolná Döblin, mint-ahogy azt több kritikusa állítja? Aligha. Inkább azt a bizonyos legelső kispolgári réteget, melynek megfelel nálunk a Nefejeits ucca és kapcsolt részei. A fotográfia eléggé élethű, bár — Dos Passos hatása sokkal erősebb, mint az kívánatos lenne. A fordító majdnem megoldhatatlan feladatok elé került s Braun Som a lehető legtöbbet tette, hogy átmenőtőlje az eredeti mű teljes hangulata. Az az érzésem, hogy ez sikerül is. A könyv nyomdai kiállítása nem megfelelő. — AXEL MUNTHE új könyve, melyet a Káldor adott ki, a San Michele sikerére bazirozódott. Azonban meg sem közelíti azt. A magyar olvasóközönség nyugodtan nélkülözhetne volna Munthe „új” könyvét. — A Rózsavölgyi kiadásában megjelent HÖLLRIEGEL Napoleon könyve érdekes és élvezetes olvasmány. Sok új színt nem ad ugyan Napoleontól, de talán ez nem is lényeges, hisz épp eléggé ismeretes már minden legapróbb vonása is.

S. Kovács F.

A szezon lassan-lassan kibontakozik. Igazgatóink változó szerencsével operálnak, teljes a bizonytalanság, amit igazol a bemutatók nagy száma s igazol az a sok, kényszerű színházszünet, amit a gyors bukás s az új darab előkészítése között kénytelenek tartani. Két siker mégis kibontakozik (R á g a l o m, D ö n t ő é j s z a k a), de ez a két siker inkább a direktorokat, a minden újítástól féltő és fázó, az olesó hatásokat kedvelő direktorokat igazolja. Intelligens közönség, kritikus, vajmi kevés örömet lelhet benne. A bukások mind megérdemelték voltak, az egy Nyíri Tiborét kivéve. Legindokolatlanabbnak a Kamaraszínház léte látszik, amelynek két bemutatójával szemben értetlenül állunk és arra a régi igazságra kell gondolnunk, hogy jó színeszek többnyire rossz direktorok. (Nem szölvá arról, hogy éppen Harsányi Rezső vetette föl az egyik délutáni lapban a harminca-sok színházának problémáját!)

De nézzük sorra az egyes színházakat és foglalkozzunk először azzal a két darabbal, amely egyedül jelent ebben a sivar szezonban új hangot úgy mondanivalóban, mint fölépítésben s kétségtelen, hogy maradandó hatása lesz mindegyiknek. Mikor, lapzártá lévén, össze kellett szednem jegyzeteimet és emlékeimet, önmagam előtt, mint fiatal kritikus előtt is furesán hatott az első pillanatban, hogy ez a két darab Nyíri Tibor Hajszája és — Molnár Ferenc Az ismeretlen lány című drámája. (Mert dráma ez, tisztelt olvasóim, dráma, a mai drámaiatlan korszakban!) És nem tudom min csodálkozom jobban, hogy Nyíri Tibor fiatal, kezdő drámaíró letére merés akaratját adni, vagy hogy Molnár Ferenc, az a Molnár Ferenc, akit mi fiatalok már-már elintéztünk véltünk, ki mer állni, legeszerződve, mentesen minden molnári szellemeségtől és színpadi rutintól és vállalni merészel egy témát, noha bizonyára jól tudja, hogy ez a téma — csak agyonnyomhatja, mint ahogy agyon is nyomja. — A Hajsza tipikus pesti történet. Hőse sikkaszt, elmegy a Rivierára, hogy kiélje vágyait, hogy fölszabaduljon évszázados elnyomottságából, hogy szabadon, azzal a fölényel, amit csak a pénz adhat a mai embernek, közeledjék nőhöz, társadalomhoz. De a pesti ifjú tehetség-telen és tudatlan. Fogalma sincs végzettről, fatalizmusról, eleve elrendeltetésről. Már az első pillanatban, a rádiókörözés alapján fölismeri őt az Ember, aki ugyanonnét indult, ahonnan a pesti ifjú, de míg ezzel amorális kezdetről fogva, az Ember etikus, lett legyen bármi is a multjában. A Nő-vel is találkozik, az élet

értelme is megmutatkozik előtte a bábúárs figurájában (mily finom és szimbolikus a bábujelenet!), mindez azonban vad kaotikumká keveredik össze álmában s a felébredés után nem marad belőle semmi. Semmi, ami szép, nagy és fenséges. A pesti ifjú nem tehet logikusabbat, mint amit a Hajszában tesz, kiegyezik főnökével s végleg belevész a polgári moralitás ingoványába. Klasszikus értelemben vett sorstragédia Nyíri Tibor darabja s minden szertelensége és kezdetlegessége ellenére is komoly és jólmegesínált darab. Egyetlen kifogás: a darab amoralitása, de ennek a pesti talajból és cinizmusból kinőtt amoralitásnak mélyebb okai vannak, hogysem egy színikritika keretén belül boncolhatnám. Bárdos Arthur rendezése sokat jelentett a szerzőnek, ha nem is haladta meg a századelejei Strindberg és Wedekind drámák stílusát. Külön érték Beregi Oszkár, akinél tökéletesebben senki meg nem eleveníthette volna az Embert. Annnyira uralja a színpadot, hogy sokszor az az érzésem, nem ő van a darabért, hanem fordítva. Nagy György fejlődésének újabb jelentős állomása a Hajsza, míg Végh Sári súlyos rendezői tévedés. A darab, mint tudjuk, megbukott és szomorúan jellemző, hogy a legtragikusabb jelenetben a közönség egy része — nevetett. Mindegy! Nyíri Tibor büszke lehet a Hajszára, első darabjára.

Sorstragédia Molnár Ferenc darabja is, ami viszont nem fog megbukni, sőt! Bár, ki tudja, hiszen említetttem, hogy a téma agyonnyomja Molnárt. Egy kis uccalányról szól a dráma. Aki előtt a csúcspon, a maximum még mindig a polgári társadalom, vélt tisztaságával, etikumával, jóságával. És a Végzet vörösmalomi masinája szemünk előtt kezd dübörögni. Egy ittas arisztokrata szeszélye bejuttatja Annie, a kis prostituáltat a finom, előkelő szanatóriumba, ahol a betegek és üdülők lelkére épp úgy vigyáznak, mint testére, hiszen már ez is bennfoglaltatik a bizonyára borsos ápolási díjban. Annie úgy ül ebben a letompított, mesterségesen lehalakított látszatvilágban, mint valami jó langyos fürdőben. Kivirágzik benne életében először a szerelem is s már-már azt hiszi, sikerül örökre bejutni ebbe a gyönyörű világba. De új vendég érkezik és az fölismeri a kikötői lebutj kis penészvirágát. És vége mindennek. Pedig Annie védekezik, kétségbeesetten és a maga primitíven piszkos eszközeivel küzd azért, hogy ne kelljen visszazuhannia. Annnyira fanatikusan, hogy az új vendég megrendülten vonja vissza a felismerést. De a szanatórium már megbolondult. A polgári moralis mesterségesen lefojtott indulatai feltörnek, mint valami láva és meztelenül mutatkozik, a maga valódi mivoltában,

hogy a mai társadalom nem képes egyetlen problémáját sem megoldani, még akkor sem, ha megvan a jószándék hozzá. Csak egy megoldás létezik, egyéni megoldás, az is revolvergolyóval. Annie sem tehet egyebet: agyonlövi magát.

Egészen új Molnár szólal meg ebben a darabban, egy új Molnár, akiben az ember s a költő végre elnyomta a színpadtechnikust. Darabja talán ezért is egyetlen. Az első felvonás túlságosan egyszerű expozíció a hatalmas másodikhoz, amely után a harmadik felvonás csak esést mutathat, annyira kulminál minden a II. felvonásban. — Az előadás tökéletes. Darvas Lili és Vágóné felejthetetlenek, bár meggyőződésem, hogy a szerep nem egészen Darvas Lilinek való. Jávor az egyetlen, aki kimondottan rossz. Igaz, a szerepe is színtelen.

A többi darabbal már hamarabb végezhettünk. A Nemzeti-ben Rachel Chroters jelentéktelen semmisségét igen jó előadás segíti. Bajor Gizi bűbájos és őszinte meglepetés Váradí Aranka nagyszerű komikai készsége. László Miklós Legboldogabb ember-e kispolgári romantika, utazás könnyekre, néhány meglepően tiszta mondat azonban író, igazi író t sejtet a színész-szerzőben. Mégis, mindannyian hálásak lehetünk László Miklósnak Vaszary Piroska szerepéért. Ez a kis, törékeny Vaszary Piroska talán ma a legnagyobb magyar drámai színésznő. Másutt egész színházi program épül köréje, nálunk — hát igen, észreveszik, méltatják, csak... Rózsahegyi és Pethes emelkedtek ki még a népes előadás szereplői közül. — Hauptmann daarbát kár volt előadni, Bajor egyik leggyöngébb alakítását produkálta és Odry hüvössége sem tudott illúziót kelteni. Somogyváry Hűség dilettáns, önképzőköri munka és Ujházy György Tékozló fiú című moralitásának is inkább jószándékait, mint eredményeit dicsérhetjük. A rendezés részben tetszett. A „világi” jelenetek beállítása sikerült, annál kevésbé a búcsúoké. Kiss Ferenc talán mégsem 19 éves tékozló fiú!

A Belvárosiban új színésznőt avatott a Döntő éjszaka, Bulla Elmát. Erős tehetség, alkalmunk lesz még méltatni, ha — jobb szerepben látjuk. Hermán Richárd rendezése csupa franciás könnyedség. A Magyar viszont Beregi, Törzs, Rátkay és Földényi remek együttesének köszönheti a Rágalom sikerét. Az erősen ponyvaízű darabról nem lehet elhallgatni, hogy fölényes tudással van megcsinálva. És végül újból a Víg-színház. Most már csak vezényszavakban. Dodsworth. Bukás. Remek könyvből rossz színdarab. Fárastó és unalmas. Előadás nem-

különben. So mlay fáradt és kedvetlen, M a k a y Margit legalább a regényt clovashatta volna! Egészen félreértette szerepét. Tökés... remek, de még remekebb, a Tanítónőben. Különben is: ez a darab él ma is. Szép előadás és örök emlék most már: Szerémsy Zoltán.
Dénes Béla.

A Kamaraszínház két bemutatója. Paul Anthelme: Az abbé. — Ujítást nem igen várhatunk Harsányi Rezsőtől és Kamaraszínházától, még olyan újítást sem, hogy a katolikum nagygyűlés alkalmára valami épebb dolgot keressenek, ha már gondoltak erre az alkalomra. Harsányit a pesti viszonyok közt nagyon is érthetően — a szerep érdekelte, nem pedig az a kérdés, hogy mennyiben van jelentősége, jövője oly kísérleteknek, amik nemcsak témában, de szemléletmódban, alkotásmodban is ki akarják fejezni a katolikumot: egyetemesebben akarják azt kifejezni, mint ahogy Paul Anthelme tette. Harsányi beérte Anthelme darabjával: a gyónás-titkot elárulni nem akaró, inkább a gyilkosság halálbüntetését vállaló Pioux abbé nagyon körülményesen megmotivált drámájával. A maga részére sikertörténetnek látta az abbé szerepét, egyébként meg úgy látszik, azt a felfogást vallja, hogy színészi teljesítményekre nem szükséges időszerű vagy stílusos dráma: színészsikerekre jó e régi, jelentéktelen darab, amelynek megírása teljes bíró tollára vall, de amelyben drámaíró erejének hiánya mindvégig érezhető. Ez a felfogás jellemző a pesti viszonyokra, amint jellemző az a furcsaság is, hogy a főpróbán Harsányiról mindenütt azt ismételtették: „sajnos, csak jó színész, sajnos, nem nagy színész”, — a másnapi kritikák mégis a nagy színész tökéletes alakítását dicsérték. Persze, ez nem éppen a Kamaraszínház új igazgatóját fogadó jóindulat megnyilatkozása, inkább azé a szokásé, hogy a pesti kritika színészek értékelésében kritikai törekvés nélkül kellemszedik és fontoskodik. Kritikánk még olyan hibákat sem igen ró fel, mint az, hogy egyesek — itt Gárday, Toronyi, Vágóné kivételével a legtöbben — beleerőltetik szerepükbe az igazat, jellegzeteset s hogy mások, jónéhányan, nyilvánvaló fél munkát végeznek, sőt a rendező is félmegoldást hoz. Pedig már nemcsak e hibák, de a koncepcviaciák megállapítása is nagyon időszerű volna.

A másik bemutató: Nagyfalusi Andor „szatirikus vígjátéka” — Genf, 1934. A nagy diplomata-miniszter, a világ ura, az Amerika-elleni háború előkészítője, feleségétől szabadulni akar. Akit elvenne: fiatal amerikai újságíró, küzdő, erős pacifista. Dorothy, az újságíró, lemond a miniszter szívélyes

ajánlatáról, ám a miniszternek ezért nem lesz oly álmatlan éjszakája, mint az amerikai nagykövet lányába szerelmes — attaséjának volt s amelyet maga is átvirrasztott, amikor nem egészen egy napig azt hitte: megbukik. — Pesti darabok színpadi ötleteit válogatta-gyűjtötte össze Nagyfalusi Andor. Formát, eleven-séget adni még semminek nem tudott. Lehet, hogy nem a legolcsóbb hatáskeresés jellemzi erőtlen erőködését, de határozott kvalitása még nem mutatkozik. Ügyeskedő szatirikus pesti minták, kis, rossz mesterek nyomán ma, amikor a végtelen, tudatos szatírát sem érezzük már nagyon időszerűnek. Az előadás épp oly lélektelenül, hivalkodón, hamisan túlszínezett, mint amilyen a darab „stílusa”. A rendező nem produkált érdemleget. Harsányi Rezső, a főszereplő és Rákosi Pál, a rendező, beérték a sablonnal, kialakulatlanul... Ezáltal is öszintén sajnáljuk a fiatalokat, akik csak romlanak ily darabban és előadásban.

László István.

ZENE:

A mai fiatal zenészgeneráció válsága. II.

Első cikkemben a válság valószínű okairól írtam; most szeretném megvilágítani az utat, mely a kibontakozás felé vezet.

Minden kornak kultúrája szoros összefüggést mutat társadalmi és gazdasági életével. Lehetetlen elkülöníteni egyiket a másiktól.

Az európai kultúra válsága ma már köz-hely.

Nézzük csak, hogyan akarnak a zenekultúra válságán segíteni?

Kedvezményes bérletelőadásokat rendeznek; ingyen sétahangversenyeket; rádiót vezetnek be az iskolákba, zenei intézményeket alakítanak. Üzemi zenekarokat, kórusokat támogatnak. Megpróbálják megszervezni a zenetanítást. — A bérletek elkelnek, a sétahangversenyekre mindig jut hallgatóság; az üzemi kórusok ezüsterlegetek nyernek sport-szerű versenyeken; a zenei élet pedig tovább halad a lejtőn. A szegényes kísérletek saját zsírjukba fulladnak; hiszen nem az emberi haladást szolgálják. Arra képtelenek. A válság általános okait nem változtathatják meg, tehát kompromisszumokat kötnek: a legmárádibb irányt pártolják, vagy pedig narkotizáló, könnyű zenét adnak.

De gondoljuk meg: tünetek gyógykezelésével lehet-e segíteni a beteg? Nem kell-e mindig a bajok gyökerét kikutatni?

A művészetek válsága csak egyik tünete a mai rend halálos betegségének. H. G. Wells már évekkel ezelőtt írta: „Ameddig az ember nem tudja politikai és szociális berendezését enormissá növekedett fizikai hatalma arányában átépíteni — mást nem várhatunk, mint hanyatlást és továbbhanyatlást, mellyel szemben az egyetlen alternatíva: az emberi társadalom rendszeres és tudatos újjászervezése.

Itt elérkeztünk az alapbaj gyógyulási lehetőségéhez. A művészet élvezéséhez és fejlesztéséhez szabad energia szükséges. A mai termelési rend képtelen megteremteni azokat a körülményeket, melyek felszabadítanak az energiákat a mindennapi élet-hálálharc alól. Vita tárgya csak az, vajjon az új társadalom evolúció vagy revolúció által jön létre.

Az evolúció legfőbb eszköze az emberiség egyöntetű nevelése lenne. Am az emberi állapotmészet igen erős akadályokat gördít ennek sikeressége elé. Az önfenntartás ösztöne a hatalmon levőket mindig arra ösztökéli, hogy pozíciójukat erőszakkal megvédjék. Minden fejlődés gondolata olyan erős ellenállásra talál, melyen a békés haladás elve hajótörést szenved.

Ha majd az erupciók tüzeiben megszületik az új társadalom — vajjon milyen lesz az új korszak új művésze?

Halljuk azt a feltevést, mely primitív népek betörésétől várja a mai kultúra felfrissülését. Ennek a valószínűsége nagyon megcsappan, ha meggondoljuk: nem ismerünk mást oly primitív néptörzset, mely új népvándorlásra elég erős lenne. A távolkeleti népek — Kína, Japán és India maguk is egy a miénknel is régiebb és részben bágyadt kultúra hordozói. Művészetük ma már erőtlen és a mi kultúránktól erősen befolyásolt. Sokkal valószínűbb a forradalmi felfrissülés elmélete. A polgári osztály kitermelte magából a negyedik rendet, mely ma kétfelé tagozódik. A történelmi multú földmunkásságnak megvan a maga ősi művésze, mely évszázadok elnyomottságában és elszigeteltségében konzerválódott. Az ipari munkásság azonban gazdasági helyzeténél és ezáltal szellemi beállítottságánál fogva, gátolt a művészetek befogadásában. Amint felszabadul, szűzen, pihentem tud hozzálátni ahhoz, amiben a lehányatott társadalom már elfáradt. — A polgári forradalom elvei az egyén felszabadításában csúcsosodnak. Azonban a világszellem már évtizedek óta egy nagy kollektívizmus felé irányul. Nem véletlen az, hogy a legújabb, legforradalmibb zenei irány képviselői teljes erővel a népdalra vetették magukat és Anteuszként a földből merítették erejüket. Újabbban pedig az ipari munkásságot is igen sokan igyekeznek szerves kapcsolatba

hozni a zeneművészettel. Munkáskórusokat szerveznek és a polgári művészettel szembe forduló újabb zenei törekvések eredményeit leszűrve, olyan leegyszerűsödött műveket alkotnak, melyek az embertömegek nagy kollektívumához állnak közel. Nem az egyéni kiválóságra, hanem a tömegek egyszerű, de hatalmas effektusaira építenek. A fiatal munkásság erőteljes és érintetlen talajában új átfogó, emberi művészet fejlődik.

A zeneszerzők ezen csoportjában találhatók többek között Hans Eissler, Kurt Weill, Katz, Hindemith, Szabó Ferenc stb. — hogy az új orosz zeneszerzők nagy sorát ne is említsük. Művészetükben indulását láthatjuk egy új, egyszerű, emberi és kollektív művészetnek — mely talán primitívebb lesz, mint a mai füledt és önmagán túlhaladott művészet —, de korszerű lesz és kifejezi az emberiség nagyszerű egységét.

Amíg az új művészet megszületését várjuk, három dolog szükséges:

Optimizmus, tisztánlátás és bátorság.

Optimizmus: bízni az emberiség jövőjében.

Tisztánlátás: felismerni minden helyzet valóságát.

Bátorság: levonni minden dolgok konzekvenciáját.

Az új művészet kialakulása már elkezdődött. Nem áll meg. És diadalmaskodni fog.

Kuti Sándor.

Kultúresték a Városi Színházban. A Budapesti Hangversenyzenekar vakmerő vállalkozásba kezdett 20 estére hirdetett bérletsozrotával. A műsor érdekesebb ígéretet és nyilvánvaló, hogy a lehető legnagyobb mértékben szükség van egy második operaszínházra, ahol kezdő fiataljaink első próbálgatásaitak tehetik. Ebből a szempontból missziója van ezeknek az estéknek s csak örülni lehet, hogy a közönség ilyen szép számmal tölti meg a nézőteret. De a vállalkozás nem sikerülhet, mégpedig kizárólag anyagi okokból. Képzelnék el, hogy egy operast főszereplője fellépéséért s a próbákért összesen 60 pengőt kap! Lehet ilyen körülmények között alaposan előkészített előadást produkálni? Csakis a zenekar teljesítménye lehet rendes, egyéb nem. És hogy az első két bérleti est ennek ellenére is rendelkezett néhány figyelemreméltó momentummal, Erdy Pállal, Perényi Gabriellával, Maróthy Magdával, ez már igen nagy szó és megérdemli a további buzdítást. Legnagyobb érdeme mindebben kétségkívül Komor Vilmosnak van, aki sokszor igazi önfeláldozással vezette és vezeti énekeseit. Egy új díszlettervező bemutatkozása is jogos várakozásokat kelt. Valér Erik főleg a Faust

díszleteiben találta meg szerencsésen az összhangot elképzelései s a Városi színházban, nemkülönben a rendelkezésre álló anyagiak adottságai közt.

Figaro.

Levelezés, sokszorosítás, körlevelek
legolcsóbán a RECORD-nál.
József-körút 43. Telefon: 34—7—07.

FILM:

Nemzetek filmművészete.

Az elmúlt hónapban alkalmunk volt két-három darabot látni különböző nemzetek termeléséből. Elsősorú alkotásokkal szerepeltek a franciák (Liliom, Hell és a nők), angolok (Don Juan), Amerika (Cellini, Nana) a németek (Csárdáskirálynő), osztrákok (Bécsi bál), és last not least, mi (Lila ákác, Új rokon). Ez a találkozás sok érdekes összehasonlítást tesz lehetővé, sok tanulság levonását, főképpen hazai filmgyártásunkra. A következő fejtegetésekben csak művészetet akarunk látni a filmben, revük és detektívdramák ide tehát nem tartoznak, bármi jól is legyenek megcsinálva.

Nézzük, mi a nemzeti jelleg ezekben a filmekben. Vegyük elsősorban a hozzánk, sajnos, oly ritkán kerülő franciá filmeket. Ami feltűnő itt, az a megkapó hangulatoknak, mely pszichológiai részleteknek, szimbolikus mondanivalóknak teljes intuitív volta. Semmin sem érezzük a csináltat, minden lélekből, fogékony, gazdag művészi fantáziából született. Elbűvölve hallgatjuk egy chansonnak egyetlen sorát. A francia színész beszédét, színésznoje mosolyát nem éri utól senki a földön, ez a szívből kitörő jókedv, mely fájdalom, csupa zene és hangulat, ez a szellemes frissesség és mindenütt kiütőző báj nincs meg más nemzeteknél. Nem akarjuk állítani, hogy a francia film a legtekélyesebb, de bizonyos, hogy hozzánk, magyarokhoz ez áll legközelebb. Ideje lenne már belátnunk, hogy nem a zsarnokkért rajtunk ülő német szellem felel meg nekünk, sokkal inkább a szabadabb, lelkesebb francia. A francia filmművészet legnagyobb erénye — mások szerint hibája — hogy százszázalékosan művészet. Új, fantáziából fölépített, álomszerűen földi részletekből szublimált világot tár elénk. A francia művész csak művész, aki az ember gyönyörűségére alkotja műveit.

Aki a fénykép objektív világát szereti a filmben, az az angolhoz fordul. Ez „élet” a maga sokoldalúságában, vaskosságában, reális külszínében. Itt epizódok, részletek, miliók, hátterek karakterizálnak állandóan, minden kép egy darab valóság. „Such is 'life!' mondja

és élénk áll Dickens ezer kedves aprósága és örök humanizmusa: minden az ember és az emberért.

Az amerikai film sokféle és nagyon nehéz megtalálni karakterét. Könnyen rá lehetne mondani, hogy fölületesebb az európainál és szereti a dolgok felszínénél maradni, de ez nem igazságos. A hideg, észak-germán yankee nem szereti a kitörő, kívülről mutatkozó érzelme- ket. Azt szereti, ha minden, ami az emberben történik, sima fölszínnel és valóban benne megy végbe. És problémáik élő problémák, míg a mieink legtöbbször filozófikusak. Őket nem elképzelhető szituációk igazságos meg- oldásai érdeklik, hanem az életben adódó, ége- tő, mindennapi jelenségek lehetséges megoldá- sai. Európa meditatál az élet fölött, Amerika él- ni akar. Az amerikai film magas nivóját rend- szerint európaiaknak köszöni, akiket azonban teljesen fölszív ez az élni akarás. Ez mindent fölszív, amit Európa adhat, minden nemzeti jelleget, minden egyéni, történelmi vagy bár- milyen jelleget, „Krisztina királynő” csak olyan amerikai volt, mint egy Broadway-drá- ma. Az amerikai film nem akarja adni az élet keresztmetszetét, mint az angol, sem művészi vízióját, mint a francia: beállítja magát egy oldalra és szigorúan egy szémszögből lefoto- grafál egy probléma-komplexumot. Ez a be- állítottág jellemző legjobban az egész amerikai filmpárt. Rendezők, színészeik rendszerint európaiak, és ha nem, onnan tanultak. Nagy filmszínésznők (színészeik nincsenek), akik vérbeli amerikaiak (Irene Dunn, Helen Hayes, Madelaine Carrol stb.) mind a német színját- szás tanítványai.

És valóban, az a színművészet, mely egy Bergnert, Veidtet, Janningsot, Bassermann- t produkált, első helyen áll a világban. A német film soha nem érte el színészetének magasa- tát és ma messzebb van tőle, mint valaha. Nagy színészeiket száműzték és olcsó giccel, szentimentális operettekkel akarják pótolni őket.

Ausztria magasabb művészi célokat tűz maga elé. Néha akarása messze túlszárnyalja képességeit („Extázis”), ezúttal azonban teljes sikerű produkciója a „Bécsi bál”. Szinte azt mernők mondani, az osztrákok elfranciásodott németek. Megvan nagyszerű színészi anyaguk és a francia muzsika- és hangulatszeretet s míg a kettő így együtt dolgozik, mint itt, magas művészi alkotásra képes, ha nem is tömegek és hétköznapiak számára.

A magyar producerek „Hyppolit” óta kó- mikusainkban látják filmművészetünk jövőjét. Kabos, Gózon mellé egy kis szendeség, má- jusi szerelem, falusi vagy pesti levegő — íme. Milyen szerencse, hogy színészeink e sablon-

nál is merevebb beállítottságon felül — művé- szetet is adnak! És milyen kevés hely marad számukra! Producereink mindent akarnak ad- ni egyetlen filmben, minden komikumot, ami csak telik komikusainktól, annyi szerelmet, amennyit csak bír a vászon. A sok akarás mellett néha nagyon is kevés sikerrel! Ha programot adunk, legyen az művészi prog- ramm, ez sokkal többet fog hozni, ha ez a lé- nyeges. És ha azt kérdezzük, hogy filmjeink- ben mi a magyar? — bizony nem tudunk felel- ni. Nem az aranykalászos mezők, zöldablakos fehérházak, nem a liget vagy Hangli felvete- lei, nem is a pirosfehérzöld és nagy páthosz teszi a nemzeti jelleget. Művészet az, amit nem lehet megcsinálni és a producereknek len- ne a legnagyobb hasznuk, ha megtennék azt, amit a francia, angol, amerikaiak tudnak: a hivatottakra bízni a munkát. Akkor ki fog alakulni valami, amit csak mi tudunk adni, amit örömmel fog fogadni a francia és az an- gol, ahogy mi örömmel vesszük az ő produk- cióikat. Mert a művészetben a nemzeti elv csakis abban a formában érvényesülhet, hogy kiki azt adja, amit legjobban tud.

Legközelebb részletesebb beszámolót adunk az elmúlt hónap filmeseményeiről, hangsúlyozva mindig, hogy nekünk művészet a film, korunknak egy a zenével, színpaddal, festészettel egyenértékű hangja, mely célját akkor érte el, ha mondanivalóját elmondta és nem, ha táblás házakat csinált.

Valér Erik.

A M. KIR. OSZTÁLYSORSJÁTÉK részt- vevői közül legtöbben RÉGI SORSJEGYSZÁ- MAIKAT tartják meg, mert így előnyösebben kísérlelhetik meg a szerencséjüket és haszná- lhatják ki az óriási nyeresí esélyeket. Emiatt áll aránylag kevés sorsjegy az új vevők ren- delkezésére a kezdődő új sorsjátéokra. Siessen magának tehát egy sorsjegyet biztosítani, mert legutóbb is sokan, akik a húzás előtti napok- ban akartak sorsjegyet venni, már nem kap- tak. FIZETNI van ideje legkésőbbben a húzás előtt.

HIBAIGAZÍTÁS: *Forgács Antal* Mécs László cikkében: *szembehelyezkedik a katolicizmussal* helyett *szembelyezkedik a kapitalizmussal* olvasandó. (F. Sz. okt. sz.)

Minden eltkért szerzője felel.

UNGÁR ÉS MIKLÓS
divat-, selyem- és szövethülönlegességek
V., Gr. Tisza István-u. 11. sz.
Telefon: 86—1—86.

K. K.

A
KALDOR KÖNYVKIADÓVALLALAT
ÚJ MAGYAR KÖNYVEI:

G. S. VIERECK-P. ELDRIDGE:

A bolygó zsidó önéletrajza

(Első 1000 év)

Ara: P 4.80

A karácsonyi könyvpiac szenzációja a

Nobel díjas írók Antológiája

Ara: P 7.50

Káldor Könyvkiadóvállalat

Budapest, IV.,

Petőfi Sándor ucca 6. szám.

S Z A S Z M I K L Ó S

(Apponyi-tér 4.)

HANGVERSENYEI:

S. GERVAY ERZSI dalestje

nov. 17. Z. ¼9

P. JAMBOR AGI zenekari Bach estje

nov. 22. V. 8.

KALLIWODA OLGA és HUVELIN ANDRÉ

nov. 24. Z. ¼9

BACKHAUS WILHELM Beethoven est

nov. 27. Z. ¼9

THIBAUD JAQUES hegedűestje

nov. 29. Z.

KERNTLER—KONCZ—FRISS triója

nov. 30. Z. ¼9

HORVÁTBAN ÉS BÁLÁKBAN

érkeznek távoli országokból a Meinl-
céghez a nagy hajórakományok. Ki-
váló s a' emberek állítják össze a
legkülönbözőbb fajtákból a világhírű
Meinl-pörköltkávékéveréseket.
Meinl-Sao Paulo pörköltkávékéverék
finom tejeskávékéverék.

1/4 kg P 3.50

a kávézacskó a fenti képet viseli.
Vannak természetesen finomabb
vagy olcsóbb keverékeink is.

Meinl Gyula r. t.

SORSJEGYET mindig
BENKÖNÉL vegyen
(ANDRÁSSY-ÚT 56)
BANKÓT ÉRI

II. oszt. huzások nov. 21-én kezdődnek

FÁI BORIS

MOZGASMŰVÉSZETI ISKOLAJA
ÉS MODERN
GYERMEKFOGLALKOZTATÓJA

V., Visegrádi-u. 14.

Telefon: 26-4-24.

Gyermekfoglalkoztatót vezeti:

Fái Ágnes és

Szirtes Stefi.

Beiratás: 9—11, 3—5.

Tempó Áruház

Budapest VII, Rákóczi-út 38.

A

legolcsóbb bevásárlási forrás

mert

minden héten új slágercikkek

minden héten új olcsóságok

a kirakatokban

mindezek ellenére

elsőrangu minőségü áruk

óriási választék

Ezért, mielőtt vásárol, nézze meg a

Tempó Áruház

Budapest VII, Rákóczi-út 38

kirakatait és árúit,

**KOS
KOS**

A KOSMOS

karácsonyi
szenzációja:

Michael Gold :

ZSIDÓK,

HA NINCS PÉNZÜK

Ára: P 3.30

KOSMOS új kötetei :

Sigurd Hoel :

SZERELEM A STRANDON

Ára: P 3.30

Incze Balázs :

TÜZVIRAG I—II.

732. oldal. Ára P. 5.80

Magyar Elemér :

LÁTHATATLAN

KASZARNYA

(Sajtó alatt.)